

SPELEO

44

2006

SPELEO – svazek č. 44 (červenec 2006).

Vydala: Česká speleologická společnost. Předsednictvo, Kališnická 4/6, 130 00 Praha 3.

Ediční rada ČSS: Vít Baldík, Ladislav Blažek, Pavel Bosák, Václav Cílek, Milan Geršl, Jan Vít, Jiřina Novotná, Jiří Otava, Petr Polák, Martin Přibil.

Předseda ediční rady ČSS: Milan Geršl.

Projekt byl finančně podpořen v grantovém řízení MŽP. Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Grafický návrh obálky: Martin Přibil.

Grafická úprava a sazba: Milan Geršl.

Zpracování pro tisk: Adobe InDesign32.

Vytiskla tiskárna D+H Veverská Bítýška.

Náklad: 1400 výtisků.

Vychází nejméně 1x ročně.

ISSN 1213-4724

Kompresorovna – Amatérská jeskyně, Nový Sloupský koridor. Foto: Z. Motyčka.

1. strana obálky: Jeskyně Ghár-e Danešjű. Solný kras, Hormoz, Írán; na snímku Marek Audy.
Foto: R. Bouda, 2006.

4. strana obálky: Biospeleologie v Macoše. Na snímku Roman Mlejnek. Foto: P. Zajíček, 2005.

Ochozská jeskyně – Podponorová sifonální zóna. K článku Odzáhadněné „záhady“ J. Pokorného v Ochozské jeskyni, str. 52. Foto: J. Himmel.

Povodeň před Sloupsko-šoňšovskými jeskyněmi; 29.3. 2006. Foto: M. Geršl.

SPELEO

44

2006
ISSN 1213-4724

OD REDAKČNÍHO "KRÝGLU" (ÚVODNÍK)	2
ZPRÁVY Z PŘEDSEDNICTVA	3
Zpráva o činnosti předsednictva v roce 2005	3
<i>Zdeněk Motyčka, Veronika Vlčková</i>	
Zpráva o hospodaření České speleologické společnosti v roce 2005	6
<i>Vratislav Ouhrabka</i>	
Záměr reorganizace Speleologické záchranné služby ČSS	7
<i>Zdeněk Motyčka</i>	
Jubilejní 25. ročník Speleofóra úspěšný!	8
<i>Zdeněk Motyčka</i>	
DOMÁCÍ LOKALITY	10
Teplotní měření v Křížově závrtu v Zadních Bukovinkách	10
<i>Pavel Kalenda</i>	
PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ	13
Dolování grafitu u Louky nedaleko Olešnice na Moravě	13
<i>Miroslav Veselý a Jiří Prokop</i>	
TROCHA HISTORIE	17
Čtvrt století záhady nejhlubší sondy v Propasti	17
<i>Fraňo Sabbath Travěnc</i>	
Objevitel jeskyní má nový pomník	24
<i>Barbora Šimečková</i>	
Vzpomínky na profesora Absolona	26
<i>Jan Himmel</i>	
TECHNIKA A ZPRÁVY SZS	32
Uvolňovací uzel „Housenka“	32
<i>Mojmír Závíška</i>	
Zásahy SZS – Stanice č. 3 Moravský kras v letech 2004–2005	35
<i>Karel Kučera</i>	
Záchranné akce Speleologické záchranné služby České speleologické společnosti; Souhrn 1994–2003	37
<i>Roman Šebela</i>	
Cvičení HZS v Hranické Propasti 2005	39
<i>Barbora Šimečková</i>	
VÝROČÍ A VZPOMÍNKY	41
50 let ZO ČSS 6–11 „Královopolská“	41
<i>Jan Himmel</i>	
100 let od narození Antonína Valeše "Onkla"	45
<i>Miroslav Kubeš</i>	
Ing. Ota Šimíček-Brouk 50 let a 25 let Speleofóra	46
<i>Jiří Robert Otava</i>	
LISTÁRNA A KRÁTKÉ ZPRÁVY	48
Otisky nohou pravěkých průzkumníkův Jaguáří jeskyni, Tennessee	48
<i>Vladimír Peša</i>	
K Loparskému krasu na Rabu	49
<i>Jan Himmel</i>	
LITERATURA A RECENZE	52
Odzáhadené „záhady“ J. Pokorného v Ochozské jeskyni	52
<i>J. Himmel, P. Himmel, B. Knötig, Sl. Veselý</i>	
Hodnocení sborníku Speleofóra 2006	58
<i>Tomáš Roth</i>	

OD REDAKČNÍHO “KRÝGLU” (ÚVODNÍK)

Nemám rád ty úvodníky, které se snaží být důležitější, než kniha sama nebo v tom lepším případě jsou již od pohledu napsány jen proto, že se to tak prostě dělá. Věřím, že ve Speleu, které právě otevíráte, nemusí za jeho tvůrce mluvit slova, ale že to podstatné se Vám, vážení čtenáři, ukazuje samo.

Ke konci minulého roku prošla ediční rada ČSS nemalými změnami. Ediční rada je složkou ČSS, která se stará o kompletní edici ČSS, tedy především o sborník Speleofórum, časopis Speleo, internetové stránky i o další tiskoviny a propagační materiály. Hlavním cílem reorganizace ediční rady bylo především její oživení a zefektivnění její činnosti. V minulých měsících byla postupně vytvořena desetičlenná ediční rada. Jejími členy jsou: Vít Baldík, Ladislav Blažek, Pavel Bosák, Václav Cílek, Milan Geršl, Jiřina Novotná, Jiří Otava, Petr Polák, Martin Přibil, Jan Vít.

Věřím, že důkaz o prvních živějších krocích nového seskupení byl podán již prostřednictvím letošního sborníku Speleofórum, a že další snahu vidíte i ve Speleu, kterým právě listujete. Mám na mysli především pečlivou přípravu celého obsahu, na které se nyní podílí většina členů rady, i nový vzhled Spelea, které od toho-

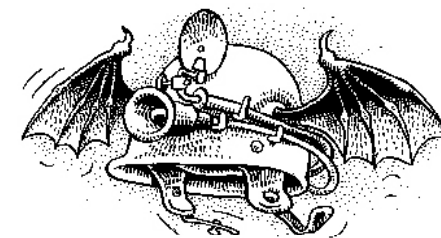
to čísla bude především díky Martinu Přibilovi – technickému redaktorovi – vycházet na křídovém papíře a s barevnou obálkou.

Veliké poděkování patří Janu Vítovi. Honza je ten, který redigoval a do tisku připravoval Speleo v minulých pěti letech. V podstatě sám a bez zázemí, které poskytuje dnešní ediční rada, připravil a vydal minulých 11 čísel. Přestože klávesnici sazeče po pěti letech poctivé a nezištné práce předal, zůstává se svými jedinečnými zkušenostmi dál nezastupitelným členem ediční rady.

Nakonec si dovoluji připomenout starou známou věc a to, že práce nás všech je pouze prostředkem, jak dostat Vaše články v moderní a důstojné podobě mezi Vaše kolegy, tedy čtenáře. Jedině na Vás záleží, jaké články budou přicházet a co bude ve Speleu považováno. Očekáváme tedy Vaše příspěvky nyní s množstvím map, nákresů a fotografií, jejichž kvalita bude zhodnocena moderní technikou tisku spolu s křídovým papírem i Vaše připomínky týkající se naší práce na nové adrese: redakce@speleo.cz.

Milan Geršl
Předseda ediční rady ČSS

ZPRÁVY Z PŘEDSEDNICTVA

Zpráva o činnosti předsednictva v roce 2005

Zdeněk Motyčka, Veronika Vlčková

ČSS – předsednictvo

V roce 2005 se předsednictvo zabývalo jednak běžnou agendou a dále některými koncepčními záměry směřovanými k efektivnějšímu fungování ČSS a jejich jednotlivých složek.

Předsednictvo se současně s dozorcím sborem sešlo v roce 2005 celkem pětkrát, a to v lednu v Praze, v dubnu v Rudici při příležitosti konání Speleofóra 2005, dále pak v červnu v Praze, v září v Brně a poslední loňské zasedání se konalo v prosinci v Praze v sídle ČSS.

V roce 2005 byly řešeny především následující záležitosti:

Organizace Speleofóra 2005 a 2006

V roce 2005 se konalo Speleofórum 2005 v dubnu v Rudici. Na podzim začala příprava Speleofóra 2006. Z kapacitních důvodů bylo rozhodnuto o přesunutí konání Speleofóra 2006 do Sloupu v Moravském krasu, organizace se ochotně ujala skupina Tartaros.

Definice a ustálení loga ČSS včetně pravidel jeho používání

Z důvodů výskytu několika variant loga ČSS předsednictvo přivítalo aktivitu M. Přibila na revizi loga a po jeho rozboru se shodlo na ustálení loga vycházející z jeho historické podoby. Byla definována grafická podoba i barvy

a vše publikováno ve sborníku Speleo-fóra. Logo je k dispozici na sekretariátě a na webu ČSS. Na svém červnovém zasedání pak předsednictvo schválilo pravidla pro používání loga, která byla uveřejněna v oběžníku č. 78.

14. mezinárodní speleologický kongres v Řecku, vydání brožury o činnosti ČSS

Jiří Otava a Zdeněk Motyčka byli delegováni jako národní delegát a jeho zástupce pro 14. mezinárodní speleologický kongres v Řecku. Za účelem propagace ČSS byla jednak sestavena a vydána anglicky psaná brožura o naší činnosti od roku 2001 do 2004 a jednak využit prezentační stánek hrazený sponzory pro detailnější prezentaci ČSS, prodej naší literatury a neformální setkávání. Na kongresu byl poprvé oficiálně představen zájem ČR o uspořádání 16. mezinárodního speleologického kongresu v Brně v roce 2013.

Problém zájmových území v Moravském krasu

Z podnětu ZO 6-14 Suchý žleb byla svolána schůzka zástupců ZO působících na území Moravského krasu, kde byla diskutována otázka tzv. zájmových území. Přítomní zástupci se shodli na pokračování principu zájmových území.

K jejich upřesnění bude uzavřena písemná dohoda mezi kluby s pravidly pro bádání a přílohou bude mapka s konkrétním vyznačením jednotlivých zajímavých území. Tento záměr se však zatím nepodařilo zcela realizovat, bude dokončeno v letošním roce.

Obměna ediční rady ČSS a nový publikační koncept

V roce 2005 došlo k obměně členů a následně způsobu práce ediční rady ČSS; vedením ediční rady byl pověřen Milan Geršl, dalšími členy jsou Václav Cílek, Pavel Bosák, Jiřina Novotná, Jiří Otava, Ladislav Blažek, Petr Polák, Martin Přibil, Jan Vít. Ediční rada stanovila a předsednictvo odsouhlasilo publikační koncept ČSS. V jeho rámci budou tři základní publikační média. Internetové stránky ČSS, kde budou jednak všechny důležité informace o ČSS, včetně archivu a knihovny a jednak prostor pro nejaktuálnější události, časopis Speleo jako aktuální tištěné médium vycházející 3–4 krát do roka a sborník Speleofóra jako speleologická ročenka. Pro samostatné publikační počiny přesahující rámec výše zmíněných médií bude i nadále k dispozici edice Knihovnička ČSS. Byla zřízena jednotná el. adresa pro zaslání příspěvků ediční radě, nově stanoveny rozsahy příspěvků do sborníku a posunut termín uzávěrky tak, aby se kryl s koncem příslušného kalendářního roku.

Speleologická záchranná služba ČSS – záměr reorganizace

Předsednictvo sledovalo činnost SZS ČSS, a zabývalo se vývojem v některých stanicích SZS a následně z důvodů opakujících se problémů rozhodlo o záměru celkové reorganizace SZS. Za tímto účelem byla zřízena pracovní skupina, která má za úkol připravit pro předsednictvo návrh nové organizační struktury

SZS s ohledem na splnění všech úkolů vyplývajících ze statutu SZS ČSS a povinností vyplývajících z členství v integrovaném záchranném systému ČR.

Problematika důlních děl

V první polovině roku se předsednictvo zabývalo problematikou vstupování do důlních děl, zde bohužel vzhledem k dosavadní praxi téměř neomezeného monopolu ČBÚ není schopno dalšího postupu, vyjma doporučujících odkazů na zkušenosti subjektů v důlních dílech působících. Na toto téma byl zveřejněn příspěvek Radko Táslera ve Speleu.

Další propagační materiály ČSS – trika, mikiny, samolepky, nášivky

V roce 2005 pořídila ČSS především pro své členy trička a mikiny s nášivkou znaku ČSS, a to světle a tmavě šedé ve všech velikostních variantách, dále pak i samostatné nášivky, objednány jsou barevné samolepky. Všechny materiály jsou k dostání na sekretariátě.

Provoz sekretariátu – změny v provozních záležitostech, inventury

K 1. 5. 2005 byla přijata na místo Jana Albrechta nová sekretářka – Veronika Vlčková. Vzhledem k dalším okolnostem neproběhlo předání sekretariátu a jeho provozu bez problémů. Postupně během roku kromě zajištění nového PC po havárii a smrti starého, byla zahájena jednak zásadní revize členské databáze, kde byly nalezeny podstatné zmatky, jednak inventura majetku ČSS, inventura prodeje a skladu jak prodejních publikací a materiálů, tak majetku a archivu ČSS včetně podnikového; za účasti hospodáře ČSS a pověřené inventární komise proběhlo přecenění položek prodeje apod. Provoz sekretariátu včetně výpůjček z knihovny, nezbytné administrativy (knihy

pošty, pokladna aj.) byl v maximálně možné míře převeden do elektronické podoby; vlastní sekretariát je nově uspořádán a část archivních dokumentů je připravena k uložení do archivu.

Pozemky s právem trvalého užívání na IČO České speleologické společnosti

V listopadu 2005 zcela neočekávaně vyvstal problém se zrušením práva trvalého užívání

k pozemkům, zapsaným na IČO ČSS, které ze zákona přešly do režimu dočasné výpůjčky vůči státu (ta končí 31. 12. 2006). Vzhledem k nenalezitelnosti soupisu pozemků, původně zapsaných na IČO 103811 – byly osloveny všechny kluby, aby zjistily stav vlastnictví pozemků, kde mají základny či jiné aktivity, zda jde o ty, jež je nutné do konce roku pokusit se získat do plného vlastnictví ČSS a následně převést bezúplatně na dotčené kluby.

Zasedání předsednictva a dozorčího sboru se jeho členové a náhradníci zúčastňovali následovně :

	3. zasedání	4. zasedání	5. zasedání	6. zasedání	7. zasedání
Zdeněk Motýčka	X	X	X	X	X
Michal Piškula		X		X	
Vratislav Ouhrabka	X	X	X	X	
Pavel Bosák	X				
Radko Tásler	X	X	X		X
Roman Šebela	X	X	X		X
Oldřich Štos	X	X		X	X
Mojmír Závíška	X	X	X	X	X
Jiří Otava		X		X	X
Jan Flek		X		X	X
Libor Beneš	X	X			X
Jan Vít		X			X
Milan Geršl		X	X	X	

Zpráva o hospodaření České speleologické společnosti v roce 2005

Vratislav Ouhrabka

ČSS – předsednictvo

Výsledky hospodaření předsednictva v loňském roce jsou dány strohou účetní uzávěrkou, z ní ovšem nevyplývá celá problematika spojená s vedením různých účetních evidencí, inventurami, odpisy a likvidační majetku, získávání grantů, darů, atd., atd. Pokusím se zde strohá čísla trochu okomentovat.

Počáteční zmatky v účetních evidencích způsobené v podstatě hned dvojí změnou na postu šéfa našeho sekretariátu se v průběhu roku podařilo úspěšně překonat. Personální změny si vyžádaly provedení inventur finančních prostředků v pokladně, skladu publikací

a všeho možného zboží. Ve financích nebyly zjištěny žádné nedostatky. Ovšem sklad publikací vyžadoval razantní přístup. Při jeho kontrole se na nás vyvalily stovky výtisků zcela neprodejných a neaktuálních publikací, jejichž velká část byla okamžitě určena k rozdání na akcích, případně likvidaci ve sběrných surovinách. Další část publikací byla výrazně zlevněna. Přes to nám zůstalo v prodejním skladu zboží za více než 380 000 Kč, téměř polovinu z toho tvoří nově vyrobené mikiny a trika, nášivky a nejnovější ročníky Speleofóra, tedy zboží atraktivního.

Zůstatek z roku 2004	648 635,43 Kč	Výdaje	
Příjmy		Poštovné	2 351,50 Kč
Členské příspěvky	442 650,00 Kč	Bankovní poplatky	3 613,26 Kč
Grant na tisk publikací	106 470,00 Kč	Provozní režie	88 338,00 Kč
Grant pro SZS od HZS	120 000,00 Kč	Nákup zboží	57 983,00 Kč
Přijaté dary	7 300,00 Kč	Nákup trik a mikin s náš.	148 096,00 Kč
Prodej triček a mikin	10 000,00 Kč	Nákup knih archiv	4 468,50 Kč
Prodej literatury a služeb	32 782,00 Kč	Materiál pro sekretariát	5 831,00 Kč
Jiné příjmy	9 274,00 Kč	Materiál pro SZS	189 171,93 Kč
Úroky účet	1 646,36 Kč	Mzdové náklady	143 223,00 Kč
Celkem příjmy	730 122,36 Kč	Náklady na tisk Speleo	71 171,00 Kč
		Náklady na tisk Speleofórum	92 846,80 Kč
		Náklady na tisk Konges	15 750,00 Kč
		Peněžní dary	5 000,00 Kč
		Celkem výdaje	837 843,99 Kč

Peněžní prostředky k 31. 12. 2005

540 913,80 Kč

Záměr reorganizace Speleologické záchranné služby ČSS

Zdeněk Motyčka

ČSS – předsednictvo, předseda

V uplynulých dvou letech se předsednictvo opakovaně zabývalo otázkami a problémy Speleologické záchranné služby. Vše započalo událostí v Zálužné v roce 2003, kdy při cvičení SZS zahynul jeden z jejích členů a pokračovalo většími, či menšími problémy, nepřehledným hospodařením, nejasnými kompetencemi, apod. Prakticky na každém zasedání předsednictva jsme museli tyto otázky řešit, až jsme na sklonku loňského roku dospěli k názoru, že některé opakující se problémy mají systémovou povahu a že bude zapotřebí celkové reorganizace SZS.

Z historického hlediska vznikla SZS jako aktivita dobrovolníků zabývajících se vedle samotného bádání také otázkami záchrany a později, díky vysoké společenské poptávce a bohužel také díky konkrétním tragédiím se, stala organizační složkou ČSS.

Podle současných stanov i všeobecného chápání je SZS servisem pro členy ČSS, kteří se při své činnosti dostanou do potíží a nejsou schopni situaci sami vyřešit. Primární filozofií SZS vždy bylo a zůstává, že jeskyňáři v nouzi dokáže pomoci zase jenom jeskyňář a to jeskyňář s patřičnými zkušenostmi, dovednostmi a vybavením. Ztotožněním se s touto filozofií dáváme naší SZS základní smysl. Nezbytnou součástí smyslu SZS však také musí být předcházení nehodám, čili doplnění filozofie o konstatování, že nejlepší záchranná služba je ta, která nemusí zasahovat. Posledním smyslem SZS by potom měla být snaha o využití odborného, personálního a materiálního zájmu i mimo rámec ČSS, tedy nabídnutí služeb dalším subjektům, nejlépe prostřednictvím nějakého veřejného systému, v našem přípa-

dě Integrovaného záchranného systému ČR (IZS). Filozoficky vyjádřeno, může-li SZS pomoci komukoliv jinému v době, kdy nepomáhá členům ČSS, ať pomůže!

V uplynulé době však docházelo k matení smyslu SZS, jako nejvyšší bylo často chápáno začlenění do IZS a nebo nošení červených bund. Také současná organizační struktura byla budována a několikrát se měnila podle principu – ve kterém koutě naší země byl dostatek zájemců, kteří chtěli mít vlastní stanici SZS, tak se tam stanice zřídila. Tento princip, jakkoliv v minulosti pochopitelný, se v současné době ukazuje jako přežitý a jeho důsledkem jsou opakující se potíže, zejména u stanic s malým počtem zájemců o členství v řadách SZS, ale také značně rozdílná úroveň jejich vybavení a akceschopnosti.

S ohledem na všechny výše uvedené skutečnosti vytvořilo předsednictvo pracovní skupinu, jejímž úkolem je o otázkách SZS odborně diskutovat a předložit předsednictvu návrh její nové organizační struktury. Pracovní skupina sestávající se z aktivních členů SZS a dvou členů předsednictva se již několikrát sešla a na základě jejich návrhů a po rozboru dosavadního působení SZS předsednictvo schválilo zatím jedinou, avšak důležitou tezi budoucí SZS a základní kámen její budoucí organizační struktury.

Tato teze konstatuje, že k naplnění první podmínky úspěšného fungování SZS, tedy k dostatku dobrovolníků, kteří jsou kromě svých badacích aktivit ochotni věnovat svůj čas a prostředky k vlastnímu zdokonalování tak, aby byli schopni účinně pomoci druhým, tedy k naplnění této podmínky je neoptimálnější

vytvořit co nejmenší počet stanic s co největší působností a zároveň největší základnou pro členství v SZS.

Vyjádřeno geograficky, vytvořit jen dvě stanice, přičemž jedna by zajišťovala svým záchranářským servisem oblast celých Čech a zároveň by z celých Čech čerpala zásobu členů a druhá skupina analogicky totéž pro Moravu. Vyjádřeno čísly, místo dosavadních téměř 50 záchranářů ve čtyřech stanicích, bude mít budoucí SZS pouze 30 členů ve dvou stanicích, ovšem s celostátní působností, stejnou vybaveností a stejně vycvičenými záchranáři. No a vyjádřeno filozoficky, budoucí SZS by už neměla být budována na principu, že kde jsou zájemci, vytvoříme stanici, ale na principu, kdo má zájem, byť je odkudkoliv, může se stát záchranářem.

Vše ostatní zůstává prozatím věcí diskuze, která musí odpovědět na další otázky, zejména, jaký bude systém řízení budoucí SZS, jak bude vybavena, co musí umět budoucí záchranář, kde na to vzít prostředky, apod.

S postupující diskuzí o koncepci a struktuře probíhá také diskuze o samotné práci SZS, čili jak účinně působit preventivně, jak se co nejlépe školit a cvičit, jak spolupracovat v rámci IZS. Pracovní skupina se těmito otázkami zabývá a nadále je hodlá diskutovat tak, aby mohla své závěry předložit předsednictvu ke schválení. Nový systém by potom v optimálním případě mohl začít fungovat s počátkem roku 2007.

Speleologická záchraná služba je bezpochyby důležitou součástí ČSS, což dokazuje i počet jejích úspěšných zásahů. Je věcí předsednictva ČSS, aby struktura SZS byla nastavena co nejefektivněji, je věcí budoucích záchranářů, aby fungování SZS bylo co nejúčinnější a je věcí nás všech, abychom se na SZS obraceli s důvěrou v kvalifikovanou a odbornou pomoc.

Samozřejmě, že nejpodstatnějším ale zůstává maximální zodpovědnost při veškeré naší činnosti tak, aby ostrých zásahů našich záchranářů bylo zapotřebí co nejméně.

nejší objev členů ČSS v roce 2005 v zahraničí: expedice Xibalba 2005, za objevy v cenotech Yucatánu.

– **Cena za nejlepší prezentaci:** Roman Grošek a jeho film „Cesta za objevem“.

– **Cena za nejlepší poster:** expedice Xibalba, fotografie Radka Husáka.

– **Nejlepší příspěvek do sborníku:** Tomáš Mokrý a článek Průzkum jeskyní vázaných na podzemní tok Sloupského potoka a propojení Amatérské jeskyně a jeskyní Sloupsko-šošůvských.

Na neděli byla připravena řada exkurzí po významných jeskyních Moravského krasu, avizovaná soutěž speleologických dovedností se pro nezájem nakonec neuskutečnila. Proběhla celá řada oficiálních a desítky neoficiálních setkání, od zasedání předsednictva, přes sbor velitelů SZS až po schůzky členů předsednictva se zástupci ZO. O zdárný průběh, včetně provozování jídelního koutku a baru „U Opice“, kde účastníci zkonsumovali 900 litrů piva, se pořadatelsky starala ZO 6-16 Tartaros.

K důstojnému průběhu celé akce přispěla pomoc řady sponzorů. Byli to:

Amtek – František Piškula

Pivovar Černá hora

Pivovar Plzeň

Rostěnice a.s.

Cavex Team

Speleomat

Alice Zábranská

Kája Šikulová

Hysko

Petr Kadlec

Jinoli

Hedva Moravská Třebová

Vytištění sborníku sponzorsky podpořili

Roman Mlejnek a ZM Production.

Všem sponzorům, pořadatelům i účastníkům tímto děkuji za jejich zájem a těším se na další setkání u příležitosti příštího ročníku Speleofóra.

Jubilejní 25. ročník Speleofóra úspěšný!

Zdeněk Motýčka

ČSS – předsednictvo, předseda

Ve dnech 21.-23. dubna proběhlo ve Sloupu v Moravském krasu tradiční Speleoforum. Letošní jubilejní 25. ročník přilákal více než 350 účastníků z pěti zemí. Prezentováno bylo 19 přednášek a 30 posterů. V rámci Speleofóra byly uděleny následující ceny:

– **Cena předsednictva ČSS za nejvýznamnější objev v roce 2005 v ČR:** ZO 1-11 Barrandien za objevy v jeskyni Na Javorce.

– **Cena předsednictva za nejvýznamnější**

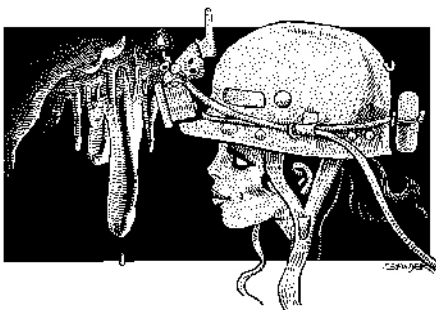
objev členů ČSS v roce 2005 v zahraničí: ZO 6-25 Pustý žleb za objevy v jeskyni Djalovica v Černé Hoře.

– **Zvláštní cena Speleofóra:** ZO 6-25 Pustý žleb a všem, kteří se podíleli na propojení Amatérské j. a jeskyní Sloupsko-šošůvských.

– **Cena účastníků Speleofóra za nejvýznamnější objev v roce 2005 v ČR:** ZO 6-25 Pustý žleb za propojení Amatérské j. a jeskyní Sloupsko-šošůvských.

– **Cena účastníků Speleofóra za nejvýznam-**

DOMÁCÍ LOKALITY

Teplotní měření v Křížově závrtu v Zadních Bukovinkách

Pavel Kalenda
ZO ČSS 6-19 Plánivý

Úvod

Teplotní měření se již velmi dlouho využívá v geofyzikální praxi. Zejména se používá pro stanovení míst přítoků do vrtů (Čermák, 1976, Safanda et al. 1997). Speleologové pomocí teplotních měření určují nadějná místa na povrchu pro otvorku jeskyní (tzv. mastné fleky) nebo určují další směr postupu závaly.

Využití metody teplotního měření v diferenciální variantě umožňuje zjistit jednak teplotní profil sledovanými prostory a jednak umožňuje zjistit rychlost průvanu. Diferenciální metoda je založena na změření teploty vzduchu ve středu dané prostory nebo chodby, kde je očekávána největší rychlost proudění vzduchu, a to za použití suchého teploměru. Poté se měření opakuje ve stejném místě po namočení baňky teploměru se rtutí do lihu a změření teploty, která je snížena vlivem odparu lihu na povrchu baňky. Z difference obou teplot je možno stanovit rychlost odparu a tím i proudění vzduchu.

Projekt měření, výsledky a interpretace

Teplotní měření bylo uskutečněno od povr-

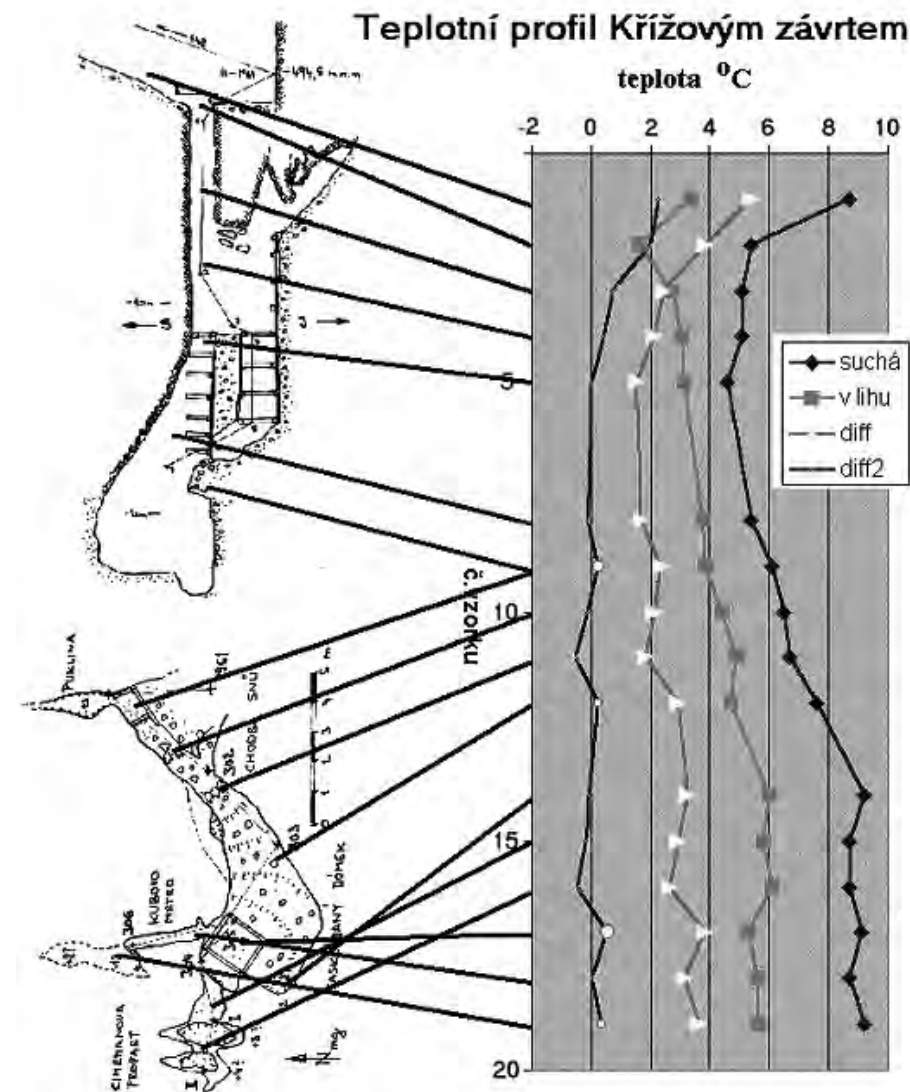
chu na dně závrtu po Cimrmanovu propáستku s krokem přibližně 3 m (viz obr. 1) dne 11. 4. 2006 od 16 do 18 hod., kdy teploty na povrchu byly srovnatelné s teplotami v jeskyni. Přesnost odečtu byla 0,1 °C a přesnost stanovení difference byla na základě statistického vyhodnocení souboru měření ve srovnatelných místech přibližně 0,3 °C.

Na povrchu byla změřena teplota 8,7 °C a velká difference teplot daná větrným počasím, které se projevilo i na dně závrtu (přibližně 7 m pod okolním terénem). Nejnižší teploty byly naměřeny v hloubce 10 m v úrovni prvního věnce šachty u odbočky do bezejmenného dómku. Od tohoto místa začala teplota s hloubkou narůstat a svého maxima 9,2 °C dosáhla v rohu Zaskládaného dómku a v Cimrmanově propáستce. Nárůst teploty s hloubkou svědčí o tom, že se v jeskyni v Křížově závrtu projevují akumulace teplot v horninách a vodě v nejnižších úrovních.

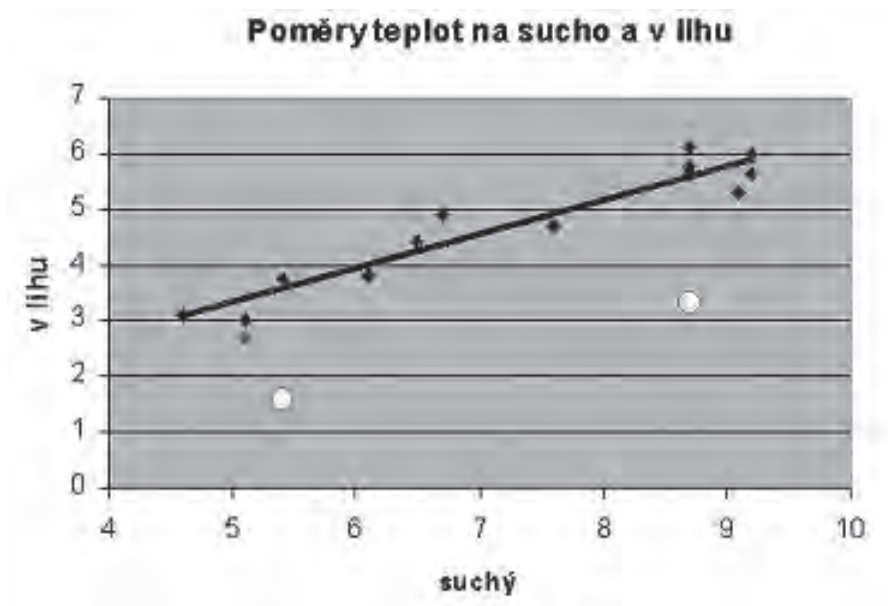
Po namočení teploměru do lihu se teplota teploměru snížila vlivem odparu lihu na jeho povrchu. Protože tento odpar závisí na teplotě okolí, byla zjištěna střední závislost teploty po namočení do lihu na teplotě suchého tep-

loměru. Ze závislosti byly vyloučeny hodnoty na povrchu a 3 m v šachtě pod ústím závrtu,

protože tyto teploty byly ovlivněny větrem (viz obr. 2).

Obr. 1: Výsledky teplotních měření.

Obr. 2: Závislost mezi teplotami za sucha a po namočení teploměru do lihu.

Po opravě diferencí teplot o vliv velikosti odparu lihu byly zjištěny opravené diferenční teploty, které by měly být přímo úměrné rychlosti proudění vzduchu. Z těchto hodnot je patrné (viz obr.1), že vlivem větru byly nejvíce ovlivněny vzorky na povrchu, ale také vzorek č.4 z hloubky cca 10 m (mezi žebříky).

Ze vzorků na dně závrtu byly nejvíce ovlivněny pohybem vzduchu vzorek č.9 na dně šachty v hloubce cca 18 m, vzorek č.12 na horním konci Zaskládaného dómku, vzorek č.19 v Cimrmanově propáستce (vše v rámci chyby měření). Největší opravenou diferencí teplot vykázal vzorek č.17 na horním okraji šachty v Zaskládaném dómku, který již vykázal odchylku větší než chyba měření.

Změřené opravené diference ukazují na malý pohyb vzduchu v jeskyni v daném okamžiku měření. V celém měřeném profilu jes-

kyně nebyl pozorován žádný průvan na rozdíl od zimních měsíců, kdy teploty na povrchu se značně lišily od teplot v jeskyni. Tehdy byl průvan přímo pozorován a to jak na povrchu těla, tak pohybem např. kouře z cigarety.

Závěr

Teplotní měření ukázalo, že jeskyně v Křížově závrtu je jeskyně bez většího proudění vzduchu a teplota je dána teplotními akumulacemi v hlubších partiích jeskyně (ve sborech balvanů a ve vodě, která přitéká do jeskyně). Toto potvrzuje blízkost volných prostor ve větší hloubce, interpretovaných na základě tíhových měření (Kalenda a kol. 2006) v úrovni Holštejnské jeskyně (Kalenda a kol. 2005). Tyto prostory však pravděpodobně nejsou protékány vodou, která by jeskyni v zimě ochlazovala.

V době měření bylo proudění vzduchu v jeskyni zanedbatelné a v rámci chyb měření. Největší bylo na okraji šachty v Zaskládaném dómku a v Cimrmanově propáستce.

Abstrakt

The new caves were discovered in the Křížův závrt sink-hole. The precise thermal measurement were made from the surface till the Cimrmanova propáستka abyss to assess the most probable directions to the next discoveries. The places with maximal air draught were found. These places indicate possible prolongation directions of the cave.

Literatura

- Čermák, V. (1976): Zemský tepelný tok ve vrtu Lidečko-1 v magurském flyši ve vnějších Karpatech. – Čas. Min. Geol., 21, 193-198.
- Safanda, J., Čermák, V. and Štulc, P. (1997): Geothermics. In: S.Vrana and V.Stedra (Eds.), Geological Model of Western Bohemian Related to the KTB Borehole in Germany. – Sb. Geol. Ved, 47, 196-204.
- Kalenda, P., Kučera, J., Mravec, P. (2005): Vývoj jeskynních systémů v severní části Moravského krasu s přihlédnutím k novým poznatkům z Holštejnské jeskyně. – Acta Mus. Mor. Sci. geol. XC(2005), 191-216.
- Kalenda, P., Blecha, V., Hrutka, M., Mravec P. (2006): Bukovinky – gravimetrické měření v Moravském krasu. – Speleofórum 2006, 77-78.

PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ

Dolování grafitu u Louky nedaleko Olešnice na Moravě

Miroslav Veselý a Jiří Prokop
ZO ČSS 6-18 Cunicunulus, Jihlava

V okolí Louky u Olešnice na Moravě se v minulosti na mnohých místech doloval grafit. Tuha byla dobývána jednak pod stejnojmenným hradem (dnes zřícenina) v okolí kóty 642,5 m n. m. severně od Louky, významnější ložisko bylo otevřeno na počátku 19. století cca 0,5 km sv. od Louky v polích na plochém návrší východně od kóty 572 m n. m. v místní části příznačně zvané „V Kruzích“, které však již spadá do katastrálního území sousední obce Crhova.

V současné době se stopy po starém dolování tuhy zachovaly v podobě řady několika otevřených kruhových propadlin na poli. Tuha byla zpočátku dobývána povrchovou těžbou v místech výchozu ložiska, později byla těžena hornickým způsobem hlavní šachty s bočními rozrázkami a chodbami, které byly důmyslně propojeny v třípatrový systém. V archivech je celý důl zmiňován jako důl Anna a setkáváme se rovněž s označením důlního pole Grafita,

důl byl v provozu až do období 2. světové války a poté byl z důvodu nerentability a potížení se zaplavováním opuštěn. Holánek a kol. (1952, 1954) těženou surovinu popisují jako grafit velmi dobré kvality s vysokým obsahem uhlíku a nízkým obsahem síry, avšak s výskytem ve velmi omezeném množství, který nemohl zdaleka konkurovat grafitu z nejznámějšího a největšího jihomoravského ložiska tuhy u Velkého Tresného (cca 10 km sv.), kde se těžilo až do roku 1967.

V 60tých letech zapomenuté ložisko podrobně zmapovaly Geologický průzkum Brno (Mátl 1961) a Rudné doly Jeseník (Kašpar a kol. 1962) v rámci geologického průzkumu, při kterém byla vyražena cca 200 m dlouhá průzkumná štola (na konci se dvěma krátkými rozrážkami do tvaru písmene V) a úklonnou úpadnicí, navazující na staré dobývky. Štolou se podařilo celý důl dokonale odvodnit, nicméně bylo potvrzeno, že grafitová vrstva, zpočátku mocná přes 5 m, do hloubky rychle vyклиňuje. Po provedení průzkumu bylo ústí průzkumné štoly zlikvidováno odstřelem a v terénu je původní místo vyústění v údolí Crhovského potoka téměř neznatelné.

Zajímavosti tohoto dolu: pěkné příklady úklonného dobývání „po vrstvě“ grafitu se zachovalými schody tesanými do skály, úklonná úpadnice se zbytky původní výdřevy, průzkumná štola se zbytky kovových výtuzí (hajcmanů) v místech vyústění, zachovalý letopočet (1949?) vyrytý na stěně jedné ze starých chodeb.

V průběhu roku 2005 navštívila tuto lokalitu naše ZO. Důl je doposud v dobrém stavu a propady uprostřed pole lze bez problémů krátkou, úklonnou chodbou proniknout dovnitř dolu. Chodby jsou všechny volně průchozí, pouze zmíněná průzkumná štola má zasuté ústí a je tedy přístupná pouze vnitřkem dolu.

Zřejmě je jenom otázkou času, než budou propadliny zaplněny kameny z pole a různými odpady a důl bude znovu znepřístupněn.

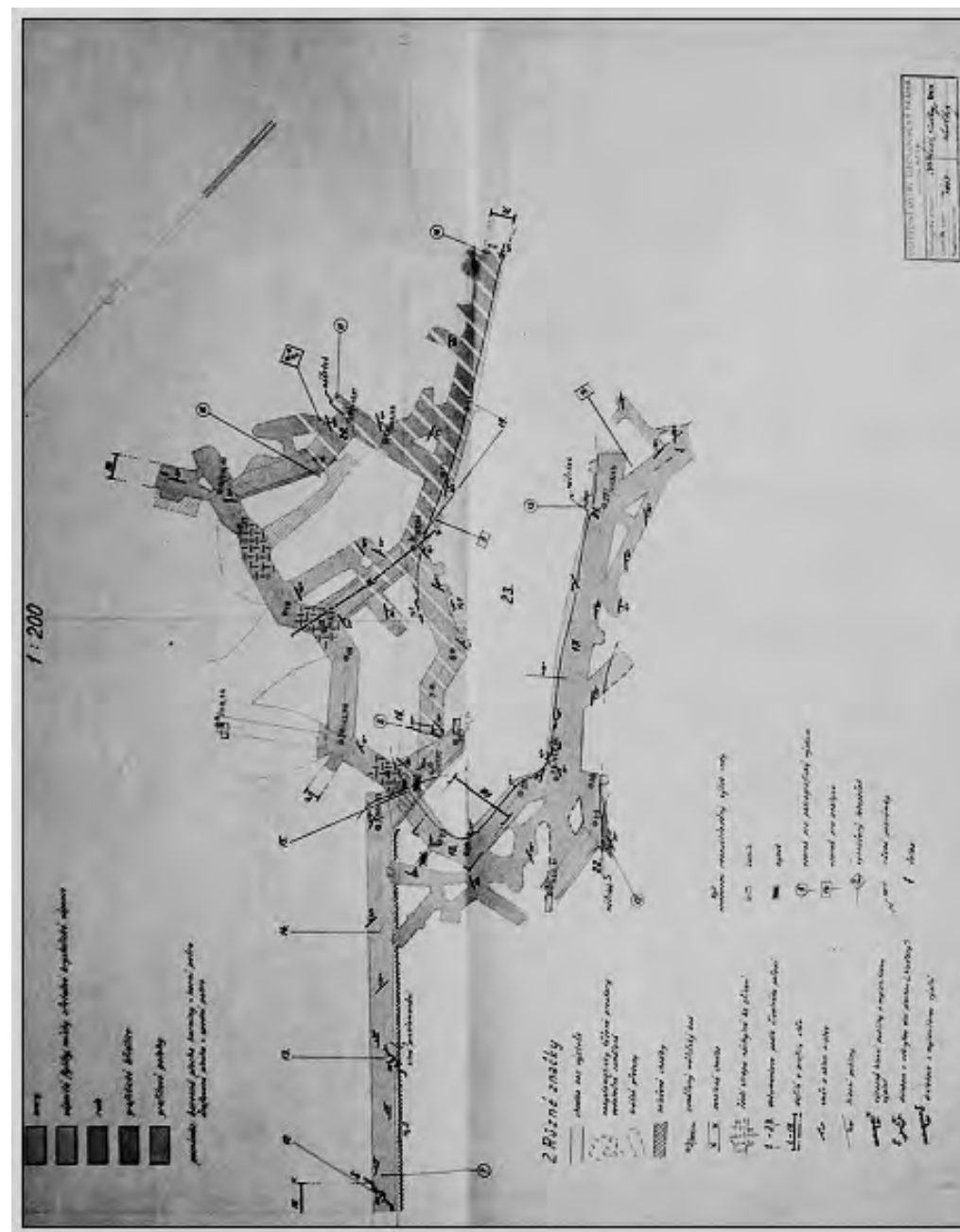
Obr. 1: Tesané schody úpadnice v grafitických rulách, dove je patrná mocnější poloha kvarcitu. Foto: M. Veselý.

Literatura

- Holánek, F., Vavřínová, M., Zoubek, V. (1952): Zpráva o geologickém výzkumu grafitových oblastí olešnické klenby. – ÚÚG Praha, Geofond Praha (GF P003956).
- Holánek, F., Kadlec, E., Weiss, Z. (1954): Geologické posouzení dolu grafitu u Louky. – ÚÚG Praha, Geofond Praha (GF P004772).
- Kašpar, K., Voda, O. (1962): Grafitové ložisko dolu Anna v Louce u Olešnice na Moravě. – RD Jeseník, Geofond Praha (GF P012033).
- Mátl, V. (1961): Zpráva o průzkumu grafitu Louka u Olešnice. – GP Brno, Geofond Praha (GF P012569).

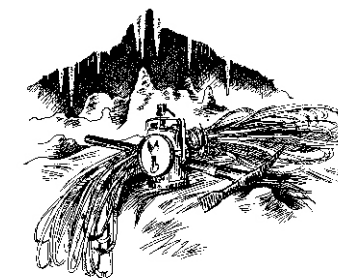
Obr. 2 (na straně 15): Schematický plánec dolu Anna (zmenšeno, originál ve zprávě Mátl a r.1961).

Obr. 3 (na straně 16): Vstup a propadliny do grafitového dolu v polích u Louky. Foto: M. Veselý.

TROCHA HISTORIE

Čtvrt století záhady nejhlubší sondy v Propasti

Fraňo Sabbath Travěnek
ZO ČSS 6-23 Aragonit, Hranice

Úvod

Hranická propast je nejhlubším krasovým útvarem v České republice. Hranická propast má nejhlubší jezero v ČR. Hranická propast je nejhlubší ve střední Evropě... Kolikrát jsme již tato slova četli v různých časopisech, prospektech a brožurách o Hranicku. Ve středu dne 13. dubna 2005 uplynulo právě 25 let od spuštění záhadné sondy, která údajně dosáhla dosud největší hloubku vody v *Hranické propasti*: –260 metrů.

Stručná historie výzkumu

Před více než sto lety (25. dubna 1902) vykonal první vědecké měření hloubky vody v Propasti hranický učitel a pozdější starosta města Hranice Josef V. Šindel (Šindel 1903). Jeho olovnice dopadla na dno v –36 m. Po téměř padesáti letech (léto 1951) *Jezírko* přeměřil geograf dr. Josef Dosedla (Dosedla 1953). V podstatě potvrdil Šindelův údaj a navíc nakreslil přibližný bathymetrický plán (izobatha – obdoba vrstevnice na mapách, čára spojující místa o stejné hloubce; od řeckého *iso* = stejný a *bathys* = hluboký). Mimo jiné zde uvádí: *Průzkum podzemní části jezírka by byl možný jedině pomocí skafandru nebo snížením vodní hladiny odčer-*

páním vody. Byl by to však problém technicky obtížný a nákladný. Nezdá se však, že by jezírko mělo v podzemí rozsáhlejší pokračování.

Poslední věty se chytili počátkem 60. let XX. století zvědaví amatérští potápěči. První, kdo zde použil v srpnu 1961 dýchací přístroj (vlastní konstrukce!), byl známý hranický motorový pilot, plachtař, ochotnický herec a potápěč-samouk Bohumír Kopecký. S primitivním aparátem dosáhl hloubky cca –6 m. (Travěnek 2001). Teprve o dva roky později byl následován organizovanými SVAZARMovci. Na jaře 1963 se opavský potápěč M. Kostečka zanořil do –12,6 m. Dne 11. srpna 1963 překonal jako první RNDr. Jiří Pogoda dosud uváděnou Šindelovu hloubku a dosáhl –40 metrů (Dvořáček 1964).

Průnik do nitra HP pokračoval hlouběji a hlouběji: –42 m, –60 m, –70 m, –82 m, –88 m...

Se stlačeným vzduchem to však níže nešlo, neboť dusík v něm obsažený přibližně osmdesáti procenty má od hloubek asi –20 m narкотické účinky podobné alkoholové ebrietě. Říká se, že: co deset metrů hloubky je jako jedna sklenka Martini na lačný žaludek. Opojný dusík tedy musí být nahrazen zcela, nebo

alespoň z části netečným, vzácným (a bohužel hlavně drahým) plynem heliem, které narkotické efekty nevyvolává. S heliovým potápěním neměl u nás tehdy nikdo žádné praktické zkušenosti a i teoretické informace byly naprosto mizivé. V rámci VI. mezinárodního speleologického kongresu v Olomouci (1973) byl pořadatelem pozván *heliový* potápěč profesor William Cate z USA. Bohužel se tehdy nedostal přes *železnou oponu*.

Výzkum se pokorně vrátil k olovnicím. Vlivem konfigurace *HP* nemohla z hladiny *Ježířka* svisle spouštěná závaží překročit -36 m. Potápěči začali posílat sondy z místa zvaného *Zubatice* v hloubce cca -48 až 49 m. Tehdy již bylo známo, že obrovská prostora pod *Krkem* (r. 1981 nazvaná *Lift*), má mimo sz. strany ostatní stěny spadající přímo dolů, nejméně do -100 m. Dr. Pogoda za podpory spolupracovníků ze *Zubatic* v rychlém sledu naměřil celkem -136 m (19. 7. 1974) a 22. září 1984 -175 m vody. *Hranická propast* se tak se svými 69,5 metry tzv. suché části stala nejhlubší propastí ČSSR: -244,5 m (Pogoda 1976).

Hlouběji to již vážně nešlo. Nápad dr. Pogody postavit speciální ponorné plavidlo ztroskotat na finanční nákladnosti (předpoklad 300 000,- Kčs, t.j. asi 200 tehdejších průměrných měsíčních platů...), neboť oficiální instituce nepodpořily výzkum ani korunou a zoufalý návrh prodat *rodinné stříbro* (auta, chaty a chalupy) manželky bez milosti smetly... Dr. Pogoda se kvůli tomu s kolegy potápěči nepohodl a z výzkumné skupiny odešel.

Záhadná sonda

Protože směr dolů byl prozatím uzavřen, věnovali jsme se průzkumu neznámých partií za *Zubaticí*, tzv. *Rotundě*. Podrobněji o této fázi viz (Travěnek 2002). Ve čtvrtek dne 21. května 1980, v době intenzivních příprav na půlro-

ní speleopotápěčskou expedici Kuba 1980 zarazila krátká noticka v Zemědělských novinách (Anonymus (ù) 1980):

Hloubka Hranické propasti

Hranice (ù) – U Hranic se nachází nejhlubší čs. propast. Poslední měření z roku 1974 udávala, že suchá hloubka k jezírku činí 69 m, tedy přesně polovinu hloubky propasti Macochy v Moravském krasu, a 175 m hloubku jezírka s minerální vodou. *V dubnu provedl nová měření v Hranické propasti olomoucký potápěč Jiří Pogoda se dvěma spolupracovníky. Pod hladinu jezírka sestoupil 45 m a odtud spustil speciální sondu do hloubky 260 m metrů a ještě dna nedosáhl.* Hranická propast by tak překonala i dosud nejhlubší krasovou propast v ČSSR – Barazdaláš na Silické planině na východním Slovensku, jejíž hloubka je udávána 205 m.

[zvýraznil TcF]

Po krátkém pátrání jsme zjistili, že celý incident byl vyvolán několika nedorozuměními a drobnými *křivdami* dávného data. Pověstná kapka, kterou trpělivost dr. Pogody přetekla, měla kořeny už v roce 1977, kdy se chystal vznik České speleologické společnosti. Přihláška měla obsahovat popis naší dosavadní jeskyňářské činnosti. Tehdejší vedoucí výzkumu *HP* Antonín Moudrý, sestavil z novinových a časopiseckých článků autorů Dvořáčka, Kociána, Novotného, Panoše, Pogody atd. (Travěnek 1990) požadovanou zprávu o činnosti, dosud uloženou v archivu ČSS (Moudrý, Travěnek 1977). Já jsem dostal za úkol ji jen doplnit pár řádky o nové poznatky z Jižní

trhliny. Moudrému bylo líto, že by zpráva měla jen tak zapadnout někde v regálu a nabídl ji bez mého vědomí muzeu v Přerově. Z neznalosti pravidel publikování neuvedl prameny odkud čerpal, nezmínil v textu žádného autora či potápěče... Když zpráva vyšla v únoru 1980 tiskem (Moudrý, Travěnek 1979), dr. Pogoda se na celou naši tehdejší ZO 7-02 ČSS Hranický kras Olomouc rozzlobil.

Aby nám dokázal, že on v potápění ještě něco znamená, rozhodl se spustit sondu, která by překonala rekord jím dosažený dne 22. 9. 1974 (-175 m).

Bez povolení Ministerstva kultury (tehdejšího správce Státní přírodní rezervace *Hůrka u Hranic*), v níž se propast nachází (nyní NPR *Hůrka u Hranic*, správce MŽP) a bez vědomí naší základní organizace, která jako jediná měla výjimku z ochranných podmínek, přešel v neděli dne 13. dubna 1980 přes dvě zamčené branky, zábradlí a vnikl do propasti. Dále hrubě porušil zásady bezpečného potápění a bez jistícího potápěče a kvalifikovaného návodčího vykonal sólo ponor...

Nikde nebylo o sondě řečeno nic bližšího. Ze znalosti terénu jsem došel k závěru, že speciální sonda musel být kluzák, který klesal pod úhlem asi 70°, stejným, pod jakým upadá *strop* (tj. sz. stěna) *Liftu*. Tím se dostal mimo dno pod *Zubaticí*, kde všechny svislé sondy skončily v -175 m. Z délky šňůry, úhlu klouzání a bodu spuštění pak šlo hloubku vypočítat. Dr. Pogoda však neměl svědka svého měření a navíc podrobnosti o sondě tajil. Až v roce 1993 jsem se setkal s pány Vladimírem Lízalem (Olomouc), který s Petrem Šalounem (Ostrava) byli oni v shora uvedené noticce citovaní *spolupracovníci*. Nebyli to však potápěči, ale tehdy sedmnáctiletí astronomové (dr. Pogoda byl odborným pracovníkem olomoucké hvězdárny). Pan Lízal mně sondu popsal a nakreslil na

děrný štítek. Dobře si na ni pamatuje, neboť druhý exemplář se prý pak léta povaloval v dílně hvězdárny. Šlo o cca 15 cm dlouhý kus obyčejné *půlcoulové* (průměr 12,7 mm) železné trubky, zakončené dvěma deltovitými křídélky. To podpořilo mou teorii kluzáku.

Další mechanické sondy

Všechny předchozí i následné sondy byly spouštěny ze *Zubatic*. Žádná nepřekonala hloubku -175 m. V rámci tzv. Akce GEOTest pro n. p. Státní lázně Teplice nad Bečvou jsme v letech 1979–1980 spustili cca 50 sond, odběráků konstruovaných ve VÚGI Brno (Výzkumný ústav geologického inženýrství), model LV 150 na odběr vody (*kyselky*). Dosažení dna v uvedené hloubce bylo vždy potvrzeno mechanickým hloubkoměrem (manometr s Bourdonovou trubicí) s vlečnou ručičkou, která indikovala maximální dosaženou hloubku a mohla být vynulovaná jen pomocí permanentního magnetu.

V letech 1987–1988 se pokusili potápěči pod vedením Pavla Řezníčka spustit nové hloubkové sondy, které by buď sondu dr. Pogody potvrdily, nebo dokonce překonaly, neboť dle názorů geologů může mocnost zdejší vápencové kry dosahovat až 700 m... (Bohužel dosud nebyl v *Hranickém krasu* proveden vrt, který by dosáhl až na nepropustné podloží; žádný nebyl naplánovaný ani do 200 m.) Přes pečlivou přípravu se Řezníčkovi pokusy nezdařily.

Roboti a reakce dr. Pogody

V roce 1995 jsme vkládali velkou naději do dálkově řízeného robota R.O.V. (Remotely Operatig Vehicle) skotské firmy HYDROVISION Ltd., model Hyball, kterého poskytl belgický obchodník se zbraněmi Carl von Basel. Robot Hyball ovládaný britským pilotem Collinem

Riedsem se napoprvé dne 18.09.1995 dostal do hloubky –180 m v části nazvané *Opatek* a po vyřešení problémů se ztrátou vztlaku (přístroj byl vyvážen pro mořskou, t.j. hustější vodu) se zanořil téhož dne dle mé navigace podél sz. stěny *Liftu* do hloubky –205 m. Pilot je spojen s robotem koaxiálním kabelem, kterým posílá ovládací povely pro manévrovací motorky a hlavně *šlávu* o napětí 440 V pro pohon, osvětlení a kameru a zpět proudí video-signál, údaje o azimutu a elevaci kam směřuje širokouhlá kamera, hodnoty aktuální hloubky, kolikrát je koax zakroucený a spousta jiných telemetrických dat.

V rekordní hloubce se koaxiální kabel zamotal do kmene spadlého stromu visícího ve stěně za pahýl větve a hrozilo, že při neopatrném pohybu podvodní část v hodnotě 1,7 milionu korun zavalí. Po složitém manévrování se podařilo pilotovi robota vyprostit, ale v hloubce –155 m se zapletl do staré potápěčské šňůry, zanechané zde Belgičanem Michele Pouwelsem dne 25.7.1993 a musel být ručně za choulostivý koax vysmýkán do –58 m, kde přečkal noc. Druhý den jsem ho s Ing. Lubomírem Benýškem zachránil. Majitel robota se zalekl nebezpečí ztráty drahého přístroje, neboť v té době nebyl v ČR nikdo, kdo by ho mohl vytáhnout z větší hloubky než cca –120 m, akci ukončil a odjel. Škoda, neboť koaxiální kabel měl dostatečně dlouhý a mohl teoreticky proniknout až do hloubky 400–450 m. Na památku jsem prostoru, která byla málem hrobem robota, nazval *Hyball*.

Hloubka –260 m údajně dosažená sondou dr. Pogody tak nebyla ani potvrzena, ani vyvrácena. Akce s Hyballem měla velký ohlas v TV a v tisku. Dr. Pogoda na reportáže zareagoval a napadl mě a mé kolegy, že jeho sondu zpochybňujeme (Pogoda 1995). V následném článku jsem mu celý problém vysvětlil a vyzval

ho ke spolupráci. Nepopírám, že sondu spustil, jen tvrdím, že bez důkazů a svědků, že se to nikomu nepodařilo zopakovat a že vzhledem k jeho tajnůstkářskému chování vznikly pochybnosti o pravdivosti (Travěnek 1995). Přínosem mediální přestřelky bylo alespoň to, že dr. Pogoda poprvé od roku 1980 zveřejnil stručné údaje o rekordní sondě, resp. o jejím spuštění:

...v dubnu 1980 jsem v propasti od stropu tzv. Zubatice (45 m pod hladinou) spustil podstatně jednodušší sondu [než Hyball, pozn. TcF] do hloubky 260 m. mohu jen dodat, že v budoucnosti nějaký lepší ponorný přístroj možná najde moji sondu s 215 metry tenké šňůry. S jejím vytažením jsem v rozvrhu ponoru nepočítal: stačilo změřit zbytek šňůry na cívce (75 m z původních 290 metrů) a hloubku, z níž jsem sondu spouštěl.

Proč v roce 1980 uváděly noviny, že šlo o „speciální sondu“, když z údajů z roku 1995 vyplývá, že se jednalo o pouhou „olovnici“ spuštěnou svisle? Byla-li to však jen „olovnice“, proč měla dle svědků křídélka? Že by dr. Pogoda stále mlžil?

Další dálkově řízený robot R.O.V. firmy Benthos z USA, model MINIROVER MK-II COLOMBO, zapůjčený i s pilotem Martinem Strnadem **Hlavní báňskou záchrannou stanicí v Ostravě**, se do *Propasti* zanořil ve dnech 30. a 31.8.2003. Jeho koaxiální kabel měl délku jen 150 m a tak nesloužil k překonání rekordu, ale k podrobnému průzkumu části Liftu v hloubkách –60 až –140 m, těžce dostupných potápěčům. Bohužel špatnou organizací akce došlo k zaplétání Colomba do fixní vodící šňůry *Jezírko-RS* (–48 m) a při následném pokusu o vytažení za choulostivý koax se zachytil v hloubce –24 m do staré vodící šňůry po rekordu do –181 m Krzysztofa Starnawského (17.12.2000). Při dalším

tahu došlo k následnému částečnému zaplavení přístroje. Tak jako v roce 1995 u Hyballa, byl jsem vyslán robota zachránit. Po vytažení a vysušení se druhý den věnoval průzkumu vchodu do New Yorku v hloubkách –65 až –90 m (objevil 8.8.1981 Fraňo Travěnek) a do vstupu do Céciv v hloubce –114 m (objevil Martin Trdla 25.4.2002). Během průzkumu se dostal do hloubky –142 m, ale nikde nebyly zaznamenány ani náznaky po rekordní sondě dr. Pogody.

Přednáška

Další podrobnosti o sondě –260 m se dostaly na veřejnost až teprve v sobotu dne 24.4.2004 díky laskavosti vedoucí správy Zbrašovských aragonitových jeskyní a členice ZO 6-23 Aragonit Olomouc Barbory Šimečkové. V rámci každoročního povinného školení a vzdělávání sezónních průvodců uvedla dr. Pogoda s jeho přednáškou o historii výzkumu *Hranické propasti* v 60. a 70. letech. Zároveň s průvodci pozvala i jeskyňáře své organizace a zúčastnilo se i několik neorganizovaných zájemců z Hranic. Prezentace se konala v konferenční místnosti v 1. patře provozní budovy ZAJ. Dr. Pogoda souhlasil, aby jeho unikátní přednáška a následná diskuze byly zachyceny digitální videokamerou. Během necelých dvou hodin jsme se dozvěděli mnoho nového o speleopotápěčských začátcích výzkumu *HP* z úst jednoho z prvních znalců *Propasti*. Samozřejmě došlo i na sondu –260 m.

Dr. Pogoda uvedl, že rekordní sondu spustil ze *Zubatice* z hloubky asi 50 m (v diskuzi ale použil 48 m) a že se jednalo o sondu hydrodynamicky stabilizovanou tak, aby klouzala šikmo dolů pod strmým úhlem asi 75°, (t.j. 15° od svislice). Potvrdil tím náš dávný předpoklad (Travěnek 1995). Na cívce o průměru cca 20 cm měl navinuto 300 m tenkého lan-

ka o průměru asi 2 mm (a možná i tenčího). Sonda při své cestě s velkou pravděpodobností narazila na sz. stěnu v oblasti Liftu (neboť z dnes známého průběhu těchto partií je jasné, že zde narazil musela). Po odrazu a stočení se do nového (neznámého) směru a po nové stabilizaci doklouzala neznámo kam... Na dotazy z pléna dr. Pogoda připustil, že odvíjení lan-ka se trochu zpomalilo (náraz?) a po chvíli zase pokračovalo (až se sonda opět rozjela). Po dopadu sondy na dno lanko předřel o okraj cívky a vrátil se na hladinu (celý ponor trval 12 či 14 minut). Na cívce mu zbylo 90 m lan-ka, čili z 300 m celkové délky vypustil 210 m. Když k tomu připočteme udávanou hloubku vypuštění 50 m, dostáváme se k číslu 260 m. Tento údaj dle něj není s přesností *na metr*, ale přinejmenším orientační hodnota.

Pochopitelně, neboť dle jednoduché matematiky z 8. třídy (goniometrická funkce *kosinus*) vypočítáme hloubku z trojúhelníku, známeli přeponu 210 m (délka vypuštěného lan-ka) a úhel klouzání 15° (od svislice). Přilehlá odvěsna (svislé rameno trojúhelníku) vychází na cca 203 m, což s hloubkou vypuštění 50 m dává 253 m (oproti 260 m chyba přibližně 2,7 %, což je přijatelné).

Na naléhání jeskyňáře a potápěče Vlastimila Zely jak měla sonda zajištěno, že *držela* úhel klouzání a směr, prozradil dr. Pogoda, že bylo-li už vymotáno z cívky více než 100 m, stabilizovalo sondu lanko, které táhla za sebou. Počáteční sklon a směr určoval nástavec, který na sondu nasadil až pod vodou(!), neboť měl obavu, že *spolupracovníci* si tajemství konstrukce nenechají pro sebe.

Ani teď po letech, přestože měl na přednášce k dispozici klasickou tabuli a křídlo (využil ji jen k nákresu notoricky známého jednohadicového kyslíkového přístroje, tzv. pendl-systém), k vlastní konstrukci rekordní sondy neu-

vedl nic konkrétního. Nenekreslil ani čárku, neukázal žádný náčrt či fotografii...

Závěr

Tajnostkářství dr. Pogody pokračuje. Přestože jsem mu hned po přednášce osobně navrhl, aby své paměti, historické fotografie a výkresy publikoval např. ve *Speleu* nebo sborníku *Speleoforum*, dodnes tak neučinil. Škoda.

Mám obavu, že jak vlastně rekordní sonda vypadala a jak hluboko se skutečně dostala, se dozvíme teprve tehdy, až ji uvidí na vlastní oči někdo z hloubkových helioových potápěčů, nebo se k ní dostane nějaký lepší, dálkově ovládaný robot s videokamerou. Doufám, že nebudeme muset čekat další čtvrtstoletí.

Autor článku (nar. 1954) je potápěč mezinárodní organizace CMAS a dosáhl nejvyšší možné kvalifikace potápěč P***, a instruktor I*** a v rámci ČSS též nejvyššího stupně *Zkušený jeskynní potápěč a Instruktor jeskynního potápění*. Potápěním v Propasti se zabývá již od roku 1976.

Literatura

- Anonymus (ů)** (1980): Hloubka Hranické propasti. In: Zemědělské noviny. Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR. – Ministerstvo zemědělství a výživy České socialistické republiky ve vydavatelství Rudé právo. roč. 36, číslo 118, čtvrtek 21.5.1980; str. 4. Praha.
- Dosedla, J.** (1953): K morfologii jezírka v Hranické Propasti. In: Sborník Československé společnosti zeměpisné. – Československá společnost zeměpisná v Československé akademii věd; roč. 58, číslo 3, 1.9.1953, str. 168-170. Praha.
- Dvořáček, J.** (1964): Potápěčský průzkum hranického krasu. – In: Československý kras. Nakladatelství Československé akademie věd 1964. roč. 16, str. 111-113. Praha.

- Moudrý, A., Travěnek, F.** (1977): Přehledná zpráva o výzkumu Hranické propasti ke dni 8. května 1977. – MS, 08.05.1977, 3 str. (uloženo: archiv ČSS, Praha). Olomouc.
- Moudrý, A., Travěnek, F.** (1979) Výzkum hranické propasti. – In: Zpravodaj památkové péče a ochrany přírody. Okresní vlastivědné muzeum J. A. Komenského v Přerově 1979, číslo: 1, str. 13-16. Přerov.
- Pogoda, J.** (1976): Speleo-potápěčské výzkumy v Hranickém krasu. – In: Speleologický věstník. Geografický ústav ČSAV v Brně 1976. číslo 7, str. 25-36 +3 volné mapové přílohy. Brno.
- Pogoda, J.** (1995): Omyl v Hranické propasti. – In: Hanácké noviny. Hanácké noviny s.r.o., roč. 6, číslo: 121, čtvrtek 12.10.1995, str. 6. Olomouc. ISSN 1210-5376.
- Šindel, J. V.** (1903): Hranická propast. – In: Věstník klubu přírodovědeckého v Prostějově. – Klub přírodovědecký v Prostějově. roč. 5, za rok 1902, str. 28-45 +4 obr. tabule. Prostějov.
- Travěnek, F.** (1990): Bibliografie Hranického krasu. Bibliography of Karst of Hranice (Czechoslovakia). – Česká speleologická společnost, Ústřední odborná komise pro výchovu a ZO 6-23 Aragonit 1990, Knihovna ČSS, svazek 19, 56 str. Praha.
- Travěnek, F.** (1995): Překlenout propast nad propastí. – In: Hanácké noviny. Hanácké noviny s.r.o. roč. 6, číslo: 136, sobota 18.11.1995, str. 4; ISSN 1210-5376. Olomouc.
- Travěnek, F.** (2001): Srpnové ponory v Propasti. Věnováno Antonínu Ševčíkovi k 20. výročí tragického úmrtí. – In: Hranický týden. Brno (redakce Hranice). Moravské novinové nakladatelství, a. s. roč. 7, čísla: 30, 31, 32, 33; 27.07., 03.08., 10.08., 17.08.2001; str. 11; 10; 10; 10. ISSN 1213-2047.
- Travěnek, F.** (2002): Čtvrt století od objevu suchých prostor v Hranické Propasti. – In: Hranický týden. České Budějovice, Olomouc, (redakce Hranice). VLTAVA-LABE-PRESS, a. s. České Budějovice, divize Morava, Olomouc. roč. 8, číslo: 28, pátek 12.07.2002, str. 4; ISSN 1212-2039.

Objevitel jeskyní má nový pomník

Barbora Šimečková

Vedoucí správy Zbrašovských aragonitových jeskyní

Koncem listopadu 2005 uplynul právě jeden rok od chvíle, kdy na hřbitově U Kostelíčka nedaleko Hranic utichla kladívka kameníků dokončujících nový pomník jednoho z objevitelů Zbrašovských aragonitových jeskyní Vincence (Čeňka) Chromého.

Bratři Josef a Čeněk Chromí, legendární postavy objevu i zpřístupňování jeskyní, zapálení amatéři, před jejichž profesionálním dílem je třeba i po letech smeknout.

Starší Josef (6. 2. 1869–20. 3. 1943), původně krejčí, poté hostinský, r. 1913 starosta obce Zbrašova, byl vůdčí osobností spolkového života s mimořádnými organizačními schopnostmi. Předpokládal existenci jeskyní v krásovém okolí obce a v r. 1912 začal prokopávat ústí některých menších dutin na povrchu. Mezitím dělníci v obecním kamenolomu Baránka odkryli puklinu, z níž v prosinci za silných mrazů stoupal výrazný sloup páry. Josef s Čeněkem místo prohlédli, správně pochopili, že tento jev signalizuje větší podzemní prostor, a ihned začali puklinu rozšiřovat. Počátkem roku 1913 sestoupili 42metrovým komínem do Jurikova dómu, ještě téhož roku objevili prakticky všechny prostory současné návštěvní trasy a o rok později prorazili do údolního svahu dnešní vchod.

Od počátku se bratři Chromí s řadou spolupracovníků snažili zpřístupnit jeskyně veřejnosti. Pracovali po zaměstnání, po večerech, obětovali mnoho úsilí i vlastních finančních prostředků. Říkali si „Sbor dobrovolných zbrašovských havířů“ a ve svém záměru pokračovali i přesto, že jejich práci přerušila 1. světová válka, z níž se někteří již nevrátili. Koncem roku 1925 založili za účasti dalších institucí oficiální „Spolek pro udržování zbrašovských

jeskyní v Hranicích“, jehož zásluhou byly jeskyně v r. 1926 zpřístupněny pro veřejnost. Josef Chromý vykonával funkci předsedy spolku od založení až do své smrti v roce 1943.

Mladší z bratrů, pokřtěný Vincenc, (15. 7. 1874–1. 12. 1926), byl okolím oslovován českou podobou tohoto jména – Čeněk a sám ji také používal. Občanským povoláním zámečník, aktivní jeskyňář, „lezec“, průzkumník, konstruktér a uživatel nových technických pomůcek.

Mj. sestoupil r. 1913 jako první rozšířeným ústím Objevitelského komína do hloubky 5 m, téhož roku objevil chodbu ze Zasedací síně na povrch, která dodnes slouží jako vstupní schodiště z provozní budovy. Spolu s Rudolfem Slámou pronikl r. 1914 za pomoci vlastnoručně vyrobených dýchacích přístrojů do Jeskyně smrti, trvale zaplavené oxidem uhličitým. Stejně jako bratr Josef byl v období 1. sv. války povolán k plnění branné povinnosti. Po návratu se dále podílel na průzkumných a zpřístupňovacích pracích v jeskyních i činnosti ve Sboru dobrovolných hasičů na Zbrašově.

Pod tíhou existenčních potíží odešel 1. 12. 1926 dobrovolně z tohoto světa v jezeře oxidu uhličitého, podle ústních zpráv patrně v Gallašově dómu. Oba bratry spojovalo krásné sourozenecké pouto, vyrovnané, bez řevnivosti, které vydrželo až do onoho osudného prosincového dne. Potvrzuje to i dopis na rozloučenou, v němž Čeněk bratra Josefa uklidňuje, že na jeho smrti nenese vinu, a končí jej slovy: „Přeji tobě Josefe mnoho zdraví a všechno štěstí, které mně scházelo.“

Hroby obou bratrů najdete na malebném hřbitůvku U Kostelíčka obklopeném

listnatým lesem a vápencovými výchozy asi 1,5 km východně od města Hranic, a to ve skupině hrobů, v nichž odpočívají obyvatelé bývalé obce Zbrašova (dnes obec Teplice nad Bečvou). Se souhlasem rodiny byly oba vyňaty z evidence běžně používaných hrobů jako pamětní hroby význačných osobností, a jejich údržbou byla pověřena správa Zbra-

šovských aragonitových jeskyní.

Místo posledního odpočinku Josefa Chromého na hrobovém místě č. 314–315 bylo již v sedmdesátých letech 20. stol. osazeno teracovými krycími deskami a žulovým pomníkem s nápisem. V roce 1980 do něj byla pochována také jeho dcera Ludmila, pokračovatelka odkazu objevitelů, spjatá po celý život rovněž se Zbrašovskými aragonitovými jeskyněmi a nazývaná v ústním podání „paní ředitelka“.

Naproti tomu místo posledního odpočinku Čeňka Chromého nebylo v jeskyňářských kruzích dlouho známo. Podařilo se jej objevit teprve v roce 1994 zásluhou obdivuhodné paměti tehdy ještě žijící Čenkovy snachy paní Aloisie Chromé (nar. 1907), která nám na místě č. 353–354 ukázala zarostlý hrob s liti- novým křížem bez označení. Alespoň provizorně jsme na kříž umístili kovo-

vou tabulku s nápisem. Stav hrobu byl však z hlediska dlouhodobé údržby nevyhovující, a proto správa jeskyní navrhla novou trvalou úpravu. Vzhledem k tomu, že výše potřebných finančních prostředků přesahovala její možnosti, obrátila se na městskou radu v Hranicích. Díky jejímu pochopení byl uvolněn z městského rozpočtu jednorázový finanční příspěvek,

takže celkové náklady ve výši 40 000,- Kč nesly obě zmíněné instituce naplň.

Jelikož se jedná o hrob pamětní, do něhož se již dále nepohřbívá, byl jeho půdorys zredukován, aby umožnil snadnější přístup mezi okolními nepravidelně umístěnými hroby. K povrchové úpravě byl použit přírodní kámen, a to světlá žula TARN k osazení krycích desek a tmavá žula IMPALA k vybudování pomníku, okolí pak bylo osazeno vymývanou dlažbou.

A tím dospěly k úspěšnému završení úvahy a sny, pronesené před asi patnácti lety v krouž-

ku mladičkových zbrašovských průvodkyň, dnes zasloužilých maminek. Za příkladnou spolupráci a pochopení děkuji všem, kdo jim v průběhu let jakkoli pomohli, zejména pak potomkům obou větvi rodiny Chromých, badatelce Ing. Dagmar Šoborové-Poledňákové, starostovi města PhDr. Vladimíru Juračkovi a kameníkům Jaroslavu Tvrdoňovi a Petru Číhalovi.

Zaslouží jistě ocenění, že se i ve shonu naší materializované doby našla dobrá vůle celé řady obyčejných lidí k tomu, aby vděční následovníci mohli prokázat trvalou úctu svému předchůdci.

Vzpomínky na profesora Absolona

Jan Himmel

ZO ČSS 6-11 Královopolská

Když se na první přednášce ze speleologického mapování zeptám studentů V. roč. geodezie FAST VUT v Brně, kdo to byl prof. Absolon, reaguje pozitivně nanejvýš deset procent posluchačů. Mladá generace, pokud nemá co do činění s Moravským krasem, to již neví. A přece byl prof. Absolon v letech před válkou velice populární a to nejen v Brně. Uvedme tedy v připomínku tohoto moravského krasového a prehistorického badatele, jehož 130. výročí narození vzpomeneme za rok, několik vzpomínek autora tohoto článku na člověka, který svými fascinujícími přednáškami dovedl zapálit pro věc.

Nejprve mi dovolte prof. PhDr. Karla Absolona představit jeho stručným curriculum vitae. Narodil se 16. 6. 1877 v Boskovicih v rodině lékaře. Jeho děd dr. Jindřich Wankel, jenž byl lékařem na Salmovském rájeckém panství, měl blízko k prehistorickým a speleologickým výzkumům v Moravském kra-

su a je právem považován za „otce moravské archeologie“. K. Absolon zahájil speleologický výzkum v Moravském krasu v roce 1897. V roce 1899 byl zapsán jako řádný posluchač na filozofické fakultě české univerzity v Praze, kde již jako student publikoval v renomovaných odborných časopisech 13 původních zoologických sdělení o výzkumu jeskynního bezkřídlého hmyzu Moravském krasu. Po složení rigorózních zkoušek z geografie, geologie a filozofie roku 1903 byl promován doktorem filozofie. Po většinu svého života pracoval v Moravském zemském muzeu v Brně, kde soustředil ohromné sbírky a vybuřoval novou paleolitu věnovanou expozici Anthropos s dominantním exponátem dospělého pleistocenního mamuta ve skutečně velikosti. Z muzea řídil prehistorické terénní výzkumy nejen v Moravském krasu, kde navázal na svého děda dr. Wankela, dr. Kříže a Kniese, ale též na otevřených paleolitických stanicích

v Předmostí u Přerova, v Dolních Věstonicích pod Pavlovskými kopci a u Otaslavic a Ondratic na Drahanské vrchovině. Zemřel v Brně 6. 10. 1960 ve věku 83 let.

Akademik R. Kettner zhodnotil v Absolonově posmrtně vyšlé monografii Moravský kras I a II (1970), považované za stále nepřekonané základní dílo o Moravském krasu, jeho přínos slovy: „Hlavní význam prof. Absolona tkví v jeho speleologických a krasových výzkumech na Moravě a na Balkánském poloostrově, které nemají ráz čistě fyziogeografický a geomorfologický, nýbrž v nemalé míře i zoologický, přinášejíce pozoruhodné poznatky o jeskynní zvířeně.“ „Absolonovy objevy rozsáhlých jeskynních systémů v Moravském krasu a jejich zpřístupnění pro širokou veřejnost učinily Moravský kras světoznámým...“

Dodejme ještě, že prof. Absolon byl vynikající manažer a propagátor, který dovedl své široce založené víceoborové výzkumy nejen prezentovat, ale též finančně zabezpečovat. Jeho činnost, měla-li být úspěšná, vyžadovala plně osobní životní nasazení a časté snášení různých těžkostí a to dovede jen málokdo. Proto měl mimo své obdivovatele i závistivce-nepřátele.

První kontakt s prof. Absolonem navázala naše rodina na jeho přednáškách pro veřejnost v roce 1953. Profesor Absolon tehdy v zimních měsících přednášel v sále Uměleckoprůmyslového muzea v Brně na Husově třídě o Moravském krasu a o některých svých zahraničních cestách. Vzpomínám si, že jedno téma se jmenovalo „Za Thermosbaenou mirabilis na Saharu“. Jednalo se o slepého malého koryše – stygobionta, žijícího v podzemních vodách Sahary. Tam jsem se například poprvé dozvěděl, že na povrchu suchá pouštní Sahara skrývá v podzemí velké zásobárny vody.

Velkým zážitkem byly jeho fotografické záběry pořizované na těžké fotografické desky. Byly dokonalé a díky velkému formátu nesmírně ostré a navíc barevné! Jednalo se ovšem o záběry dodatečně kolorované, barevná fotografie tehdy ještě dávno neexistovala. Prof. Absolon když něco dělal, dělal to pořádně. Představ si, milý čtenáři, co to muselo být za výkon pochodovat pouští se zátěží těžkých fotografických desek a kazet, stativem a rozměrným fotoaparátem. Na svůj cyklus přednášek zval stabilní zájemce vlastnoručně písemně, některé přednášky obsahovaly až 300 diapozitivů.

Byli jsme malá skupinka chlapců, bratr, Vláda Vašek, Eman Grepl a nejstarší já tři roky před maturitou, kteří jsme chodili na balkon sálu a hltali každé slovo. Abychom se na přednášku dostali, chodili jsme půl hodiny před zahájením, protože sál byl vždy natřískaný k prasknutí. Vše ztichlo, když vešel starý pán mohutnější postavy a zasedl ke stolku vlevo od promítacího plátna. Při přednáškách o krasu ještě někdy vyzval pana Otu Ondrouška, brněnského amatérského speleologa, k nějaké asistenci. A zde na přednáškách prof. Absolona se zrodilo naše rozhodnutí divoké nezpřístupněné podzemí Moravského krasu osobně navštívit. S rodiči pak ovšem vznikly trochu potíže. Asi po dvou letech jsme si s bratrem dovolili prof. Absolona navštívit soukromě v jeho bytě na Všeťickově ulici č. 31.

Prof. Absolon i přes svůj věk 77 let měl stále živý zájem o výzkum v disciplínách, kterým se v životě věnoval. Dokazuje to i příběh kolem *Bathynelly natans* (Bezkrunýřka slepá), popsáný mým starším kolegou z vysokoškolských studií prof. O. Štěrbou z Palackého univerzity v Olomouci. Ten události s prof. Absolonem i atmosféru dění na katedře zoologie přírodovědecké fakulty MU v Brně, tehdy

pod vedením prof. S. Hraběte, popisuje ve své populárně naučné knížce o vodách „Pramen života“ zejména v kapitole „Půl roku žákem Absolonovým“.

Slepého korýška *Bathynellu natans* jako nový druh pro vědu našel 7. 12. 1882 ve dvou exemplářích ve vodách studny v Karmelit-ské ulici v Praze profesor Vejvodský. Jedná se o organizmus asi 1 mm dlouhý starobylého vzhledu. V podzemních vodách, kde se životní podmínky po statisíce let nemění, vývoj organizmů stagnuje na daném stupni přizpůsobení se těmto podmínkám. Stáří *Bathynelly* je odhadováno na 400 milionů let. Co se však nestalo! Dokladový materiál se prof. Vejvodskému po uvedení do literatury ztratil a nebyl k nalezení. Původně šťastný objevitel byl nakonec osočo-

ván z podvrhu. Až v roce 1915 byla *Bathynella* potvrzena dalším nálezem ve Švýcarsku, stále však zůstával tento slepý malý korýšek vzácným a všude se po něm pátralo.

Kolegovi Štěrbovi, jako mladému studentovi, se náhodně podařilo nalézt *Bathynellu* v jedné studni v jižní části Brna. To bylo na katedře pozdvižení! Prof. Štěrba tyto události, do nichž se zapojil i prof. Absolon, popisuje takto: „...brzy se přičítal prof. Absolon. Prohlédl si mě, jako se prohlíží koně na aukci, a potom napsal poutavý článek do novin, v němž jsem vyličen takřka jako hrdina. Na veřejné přednášce o podzemních zvířatech mě ukazoval coby živou rekvizitu. Potom si mě zavolal k sobě do své vily přeměněné v soukromý vědecký ústav kombinovaný s univerzitní

knihovnou“. Prof. Absolon potřeboval, aby mu náleze *Bathynelly* v Brně živočicha nakreslil. Kolega Štěrba si tehdy od prof. Absolona odnášel domů dva dobré, na pět let půjčené, Absolonovy mikroskopy, jaké na katedře nebyly a stohy studijní cizojazyčné literatury, aby zadaný úkol splnil co nejlépe.

Profesor Štěrba se ve své shora citované knížce domnívá, že byl asi posledním Absolonovým žákem. Nebyl! Stal se jím zřejmě můj kolega ze studijního kruhu pozdější profesor J. Rusek.

Ještě jednou prokázal prof. Absolon svůj vstřícný vztah ke studentům, v nichž viděl budoucí další možné nositele vědy. A opět se jednalo o základní výzkum, technickou aplikovanou vědu prof. Absolon moc neuznával. Poválečný vývoj vědy však ukázal, že v tom se ale mýlil.

Koncem prvního ročníku v květnu 1954 jsme spolu se studijním kolegou Josefem Ruskem navštívili profesora Absolona v jeho přízemním bytě v rodinném domku na Všetickově ulici v Brně. Profesor Absolon nás pozorně přijal, ukázal nám svoji pracovnu i rozsáhlou knihovnu a každého z nás obdaroval několika separáty. Já jsem dostal publikaci o jeskynních pseudoškorpionech a publikaci o jeskynních roztočích Balkánského poloostrova. Obě práce byly vyvedeny ve velkém formátu A4 a na polokřídovém papíře a vydány v Absolonově vydavatelské řadě *Biospeleologica balcanica*, kde byly jednotlivými specialisty zpracovávány jednotlivé skupiny bezobratlých živočichů, sbíraných profesorem Absolonem na jeho letních cestách téměř po celém území bývalé Jugoslávie v letech 1912 a 1913. Absolonem vydávané publikace musely mít vysokou úroveň obsahu i formy.

O Absolonových výzkumech na Balkáně v Dinárském krasu se toho mezi naší veřej-

ností mnoho neví. Jen z těchto dvou prací je zřejmý veliký přínos profesora Absolona pro poznání bioty podzemních krasových prostor: jeskynních roztočů bylo nalezeno 116 druhů, z toho 3 nové rody s 36 pro vědu novými druhy, pseudoškorpiionů bylo v Absolonových vzorcích nalezeno 63 druhů a forem a jeden nový druh pro vědu.

Kolega Rusek dostal podobné dvě jiné práce a obligátní dotaz: „Umíte kreslit? Umíte? Tak dobře, příště mi donesete něco ukázat a pak uvidíme!“ A pak už vše probíhalo známým způsobem: pravidelné návštěvy u prof. Absolona a vždy stoh další vypůjčené literatury. A tak z kolegy Josefa Ruska, skutečně posledního žáka prof. Absolona, se časem stal světový odborník na půdní a temnostní faunu, zejména *Collembola* a pracovník Ústavu půdní biologie AV ČR.

Profesor Absolon však neměl klidný a spokojený život. Vzpomínám si, jak si na svých přednáškách stěžoval a těžce nesl ztrátu archeologických nálezových souborů z Dolních Věstonic a Předmostí, část knihovny a dokumentací z výzkumů, které koncem války nacisté soustředili do mikulovského zámku a těsně před osvobozením spolu se zámkem spálili.

Při naší návštěvě u něho v bytě si také jednou stěžoval, že má potíže s nájemníkem z bytu nad ním, který má tendence lézt mu do bytu světlíkovou šachtou a přes otevřené koupelnové okno. Shodou okolností jsem toho dotyčného později poznal jako zájemce o speleologii, ale také jako velkého odpůrce profesora Absolona. Dotyčný zřejmě neměl v tomto směru zábrany.

Asi dvacet let po úmrtí prof. Absolona k nám telefonovala paní Valérie Absolonová, aby nám vyslovila pozvání k návštěvě k ní a prohlídce písemných pozůstalostí pana profesora. Pozvání bylo zřejmě inspirováno mojí

Obr. 1: Vedle prof. Absolona na zadním sedadle sedí A. Penck.

přednáškou pro veřejnost, kde jsem též o zásluhách pana profesora hovořil. Tehdy jsem hned ono pozvání nevyužil, až o několik let později, roku 1984.

To už bylo paní Absolonové přes 90 let a bohužel brzy byla unavená, takže návštěvy nemohly být delší než hodinu. Přesto se mi podařilo udělat s ní několik rozhovorů, vyfotografovat pracovnu, knihovnu a jídelnu, nahrát hlas prof. Absolona z jeho gramofonové desky, prohlédnout nějakou jeho korespondenci a fotografie a udělat výpis všech literárních pramenů soustředěných v jeho knihovně k jednomu malému tematickému souboru jako kontrolní vzorek pro časy budoucí. Byl mi totiž znám osud rukopisu Moravského krasu, který nakonec ale šťastně skončil vydáním

nakladatelstvím Academia, leč supů jsem předpokládal více.

Z rozhovorů s paní Valerií Absolonovou uvedu jednu zajímavost. Když spolu cestovali po Dinárském krasu, zůstávala jeho paní u vchodu či jícnu propasti, aby akci zajišťovala. Profesor Absolon sestupoval většinou sám. Když zmizel z dohledu čekala jeho paní dlouho a čas se jí vlekl. Dlouho se nic nedělo. Dál pokračují slovy paní Valérie: „Po dlouhém čekání se najednou zespodu ozval šramot a čím dál zřetelnější klení. Absolon zahajoval výstup“. Neřekla manžel nebo Karel, ale Absolon!

Ještě jedna věc by nás mohla zajímat. Prof. Absolon byl v čilém kontaktu s evropskými karsologickými kapacitami. S laskavým svolením paní Absolonové vlastním obsah kore-

spondence člena srbské královské akademie v Bělehradě Jovana Cvijiće, zakladatele krasové teorie (1893) s profesorem Absolonem. Z této korespondence vyplývá, že Jovan Cvijić jezdil do lázni Karlových Varů a na zpáteční cestě se v pondělí 29. 6. 1914 zastavil i se svou chotí v Brně u prof. Absolona, navštívil Moravské muzeum a spolu pak Blansko a Moravský kras. Do krasu cestovali autem, o kterém paní Absolonová sdělila, že to bylo auto Absolonovo. K autu měli samozřejmě šoféra. Snímek je ke článku přiložen. Ta menší postava je Jovan

Cvijić nebo Albert Penck, se kterým měl prof. Absolon rovněž dobrý kontakt. Nepamatuji si již přesně, kterého z těch dvou paní Absolonové jmenovala, ale myslím si, že to je ten druhý.

Literatura

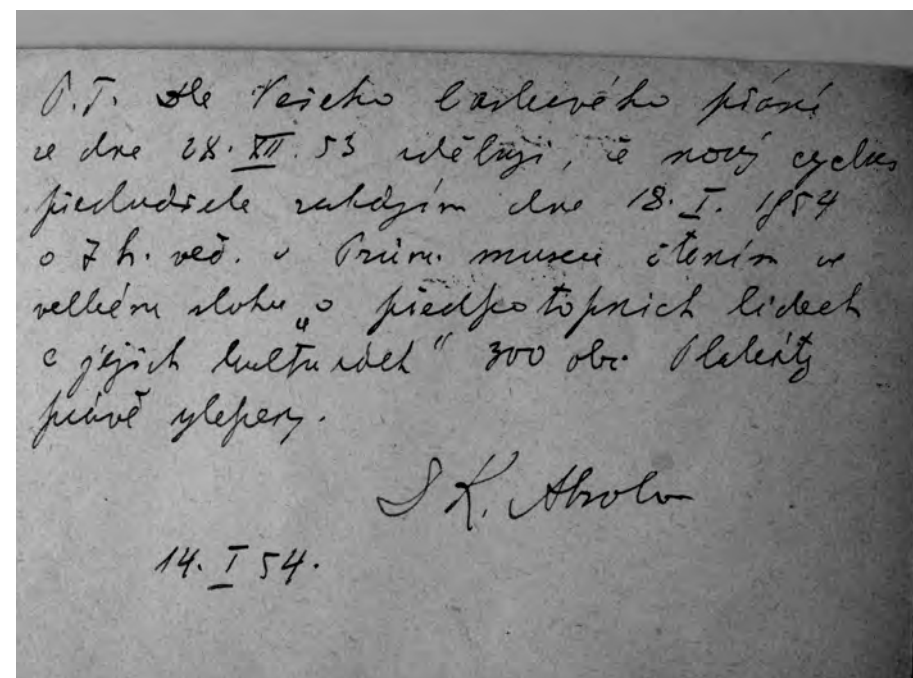
Absolon, K. (1970): Moravský kras 1 a 2. – Academia ČSAV Praha, 416s., 345s.

Cvijić, J. (1893): Das Karstphänomen. – Geograph. Abh. herausg. von Prof. Dr. A. Penck in Wien, Bd. V, Hft. 3

Štěrba, O. (1986): Pramen života. – Panorama, Praha, 224 s.

Obr. 2: Paní V. Absolonová v pracovně pana profesora v r. 1985.

Obr. 3: Pozvánka prof. Absolona na přednáškový cyklus 1954.

TECHNIKA A ZPRÁVY SZS

Uvolňovací uzel „Housenka“

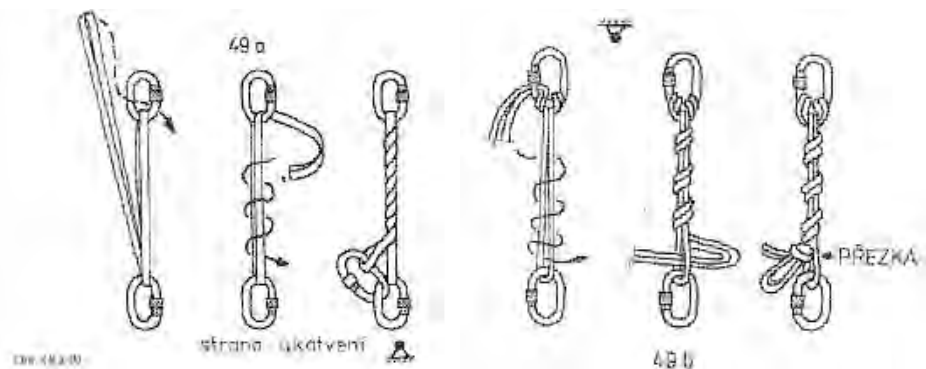
Mojmír Závíška

Speleologická záchranná služba ČSS

Při používání uvolňovacích uzlů, zveřejněných v různých publikacích, jsme se při cvičení SZS potýkali s jejich určitou nedokonalostí: pokud je použijete například k deviaci nosítek, pak při uvolňování uzlů a při postupném prodloužení deviace může dojít i k úplnému zrušení této deviace (následkem vypadnutí smyčky z horní karabiny) namísto pouhého jejího prodloužení.

Vzhledem k tomu, že možnost plynule uvolnit deviaci a bezpečně ji prodloužit umožní jak v běžném speleoalpinismu, tak i v SZS vyřešit mnohý problém, nezbyvalo nic jiného, než si takový uzel vymyslet a vyzkoušet.

Pro lepší orientaci nejdříve uvedu starou variantu uvolňovacího uzlu (publikováno v Speleoalpinismu, R. Matýsek).

Postup vázání je zcela zřejmý z obrázku. Oviny nosné části vazby je třeba důkladně utahovat, jejich zajištění karabinou je na straně kotvicího bodu, v druhé variantě pak závěrečným provlečením ohybu středem nosné části a zajištěním konce uvázáním přezky, která nám pak ulehčí uvolnění uzlu. Používáme nepříliš široký, ale vysoce kvalitní popruh s pevností odpovídající lanům. Pokud chceme vazbu pod zatížením uvolnit, odepneme pojistnou karabinu nebo uvolníme přezku a zrušíme poslední závit procházející vnitřkem nosné části uzlu. Opatrným odvíjením jednotlivých závitů začne popruh prokluzovat a zátěž klesá.

Nová varianta „housenky“ se liší v tom, že do kotvicího bodu umístíme dvě karabiny vedle sebe. Do jedné propneme smyčku, v níž již máme zapnutou další karabinu

(v případě deviace je možné soustavu doplnit o kladku), a tím docílíme, že v případě úplného uvolnění uzlu se nám jeho celá konstrukce nerozpadne.

Obr. 1: Smyčka 70 cm.

Obr. 2: Potom horní konec smyčky protáhneme druhou karabinou v kotvicím bodě.

Obr. 3: Následně postupujeme stejně jako při staré variantě tohoto uzlu a těsnými závity omotáváme její nosnou část až nad spodní karabinu. Před zajištěním pomocí karabiny je dobrý konec smyčky protáhnout středem nosné části smyčky a zajistit.

Použita smyčka 75 cm.

Používání tohoto uzlu není jednoduché, proto doporučuji důkladně jej nacvičit a vyzkoušet. Taktéž je třeba si uvědomit, že při samovolném rychlém uvolnění této varianty sice nedojde k rozpadnutí uzlu, ale může naproti tomu dojít k velmi velké rázové síle na celou soustavu. V případě, že použijeme namísto uza-

Obr. 4: V případě, že použijeme delší smyčku, můžeme závity dělat postupně dolů a nahoru, dokud nedostaneme volný konec popruhu k jedné z karabin, kde jej zajistíme pomocí další karabiny.

vřené ploché smyčky lanovou, postupujeme stejně, ovšem většinou tření v laně je menší než v popruhovém smyčce a je přímo závislé na jeho průměru, tedy nosnost celé soustavy je tím do jisté míry snížena. Při volbě materiálu na tento uzel musíme počítat s tím, že celý uzel má takovou nosnost, jako jeho nejslabší součást.

Zásahy SZS – Stanice č. 3 Moravský kras v letech 2004–2005

Karel Kučera

Speleologická záchranná služba ČSS, velitel st. č. 3 Moravský kras

Jeskyňě Rudické propadání 12. 9. 2004

Popis situace: Jeskyňě Rudické propadání leží u obce Rudice. Jedná se o vodní jeskyni, meandrovitého charakteru s vertikálními stupni. Celou jeskyni protéká potok.

Skupina tří horolezců se vypravila v odpoledních hodinách dne 11. 9. 2004 na průstup touto jeskyní. Při výstupu z jeskyňě na jednom z lanových úseků se členka skupiny zastavila několik metrů pod hranou vertikály přímo v proudu potoka a nebyla schopna pokračovat ve výstupu (závada materiálu, vyčerpání, podchlazení ???). Efektivně pomoci jí nebyli schopni ani zbylí členové skupiny, proto se vydali pro pomoc.

Popis průběhu záchranné akce: Při příchodu členů naší stanice SZS již měli hasiči postiženou transportovanou pomocí evakuačního trojúhelníku k poslednímu vertikálnímu stupni (6 m). Při přípravě transportu postižená přestala komunikovat a její stav se zásadně zhoršil, proto musela být zahájena okamžitě resuscitace. Po částečném obnovení životních funkcí byla postižená transportována pomocí nosítek na povrch, kde byla předána do péče lékařů z RZS. Po téměř hodinové snaze o resuscitaci lékaři konstatovali smrt.

Zhodnocení záchranné akce: Skupina horolezců podcenila náročnost neznámého prostředí: vybavení, hlídka na povrchu.

Časový průběh záchranné akce:

- 04.60 Výzva HZS k zásahu.
- 05.10 Příchod na místo zásahu.
- 06.00 Vytažení postižené na povrch.
- 06.45 Konec resuscitace.

Jeskyňě Nová Rasovna 27.–28. 12. 2004

Popis situace: Jeskyňě Nová Rasovna leží u obce Holštejn. Jedná se o jeskyni s vodním tokem, který asi po 150 metrech mizí v Macošském sifonu, dále jeskyňě pokračuje úzkými chodbami (Lipovecká chodba) v délce asi 800 metrů a je zakončena nově objevenými prostorami, kde v současné době probíhá výzkum.

Skupina čtyř speleologů se vypravila v neděli 26. 12. 2004 na třídení výzkumnou výpravu za Lipoveckou chodbu.

V pondělí 27. 12. 2004 se po dvoudenním vytrvalém dešti vzvedla hladina Bílé vody a uzavřela „Koleno“ což je snížené místo ve vstupní části jeskyňě. Po zjištění tohoto stavu se rozhodli členové Holštejnské speleologické skupiny povolat na pomoc SZS.

Skupina speleologů v jeskyni nebyla ohrožena přímo, ale nebezpečí by nastalo při návratu z jeskyňě. Koleno může být uzavřeno i delší dobu.

Popis průběhu záchranné akce: Po příjezdu SZS byla situace zhodnocena přímo na místě v jeskyni. V tuto dobu protékalo jeskyňí tolik vody, že ani potápěč se nebyl schopen dostat k sifonu. Proto byli požádáni hasiči o pomoc. Po příjezdu HZS bylo rozhodnuto pokusit se čerpadly snížit hladinu potoka vtékajícího do jeskyňě. To byla v dané situaci jediná možnost, jak umožnit speleologům návrat z jeskyňě. Po příjezdu HZS s technikou a instalací čerpadel bylo zahájeno čerpání 28. 12. v 5.00 hod. Již po hodině čerpání byl zřetelný pokles vody u sifonu a dalo se sestoupit přímo k hladině. V dopoledních hodinách se podařilo část Bílé vody svést do prázdného rybníku a tím

zase o něco snížit množství vody vtékající do jeskyně. V jeskyni zatím proběhly přípravné práce (zajištění sestupu pro potápěče, natažení telefonu). Ve 12.00 hod. byl stav vody v sifonu tak nízký, že se mohli záchranáři vypravit pro uvězněné speleology.

Zhodnocení záchranné akce: *Na první pohled rychlá, bezproblémová a úspěšná akce (při prvním pohledu i zbytečná), ale je třeba si uvědomit, že bez hasičů a jejich techniky by mohl být sifon uzavřen několik dní. To by mohlo být pro speleology vracející se z jeskyně osudové (neznali stav sifonu, až po vstoupení do vody a celkovém promáčení by zjistili jeho neprůchodnost). Nemalý vliv na úspěch celé akce měl vývoj počasí – noční mrazík a ustávání srážek.*

Časový průběh záchranné akce:

27. 12. 2004

14.20 Kontaktována SZS.

15.00 Příjezd na místo, vyrozumění HZS.

17.20 Sestup do jeskyně – vystrojení, potápěč.

20.20 Návrat z jeskyně – k sifonu se nelze dostat.

20.30 Příjezd velení HZS.

23.30 Příjezd techniky HZS, zahájena instalace čerpadel.

28. 12. 2004

05.00 Spuštění čerpadel.

06.00 Kontrola stavu vody – snížen průtok, možno sestoupit k sifonu.

08.00 Dostrojení jeskyně, v sifonu se objevuje vzduchová mezera.

10.15 Svedení části toku potoka do rybníku.

11.00 Potápěč prostoupil sifon.

11.20 Natažení telefonu za sifon.

12.00 Návrat potápěče, sifon průchozí i bez vybavení.

12.15 Dva záchranáři vyrazí za sifon naproti skupině speleologů.

13.20 Všichni jsou u telefonu za sifonem.

14.00 Poslední záchranář vystoupil na povrch.

Křížův závrt (Zelená tma) 8. 8. 2005

Popis situace: Člen ČSS po příjezdu na základnu 6. 8. 2005 vyrazil na povrchovou exkurzi. Když dorazil k závrtu, který je pracovištěm jeho ZO, rozhodl se sestoupit na jeho dno. Při výstupu ve výšce 6 metrů se uvolnil žebřík a jeskyňář spadl na dno závrtu. Při pádu si zlomil stehenní kost. Protože nikomu o svém výletu neřekl, začali ho hledat rodiče až v pondělí ráno.

Popis průběhu záchranné akce: Rodiče postiženého kontaktovali člena SZS, který na jeskyňářské základně našel zprávu, podle které ho zjistil, kde se postižený nalézá. Po příjezdu SZS byl postižený zabezpečen a transportován na povrch, kde byl předán lékařům.

Zhodnocení záchranné akce: *Postižený byl vyčerpaný a silně podchlazený, k čemuž nemuselo dojít, kdyby o svém výletě alespoň někomu řekl.*

Časový průběh záchranné akce:

6. 8. 2005

12.00 Pád do závrtu.

8. 8. 2005

10.30 Nalezení postiženého.

11.00 Příjezd SZS.

11.45 Vytažení postiženého na povrch.

Jeskyně v lomu Velká dohoda 26. 11. 2005

Popis situace: Jeskyně se nachází u obce Holštejn v lomu Velká dohoda. Jedná se o propastovitý systém. Skupina tří jeskyňářů vystupovala propastí po provazovém žebříku. Při opouštění žebříku jeden člen skupiny uklouzl a spadl na dno propasti 25 metrů hluboké. Při pádu utrpěl četná pohmoždění a otevřenou zlomeninu holeně. Zbylí členové skupiny zavolali pomoc.

Popis průběhu záchranné akce: Po příjezdu SZS byla poskytnuta první pomoc zraněnému a zabezpečena otevřená zlomenina.

Pro transport zraněného na povrch bylo nutno rozšířit pomocí patronek vyústění propasti, které bylo pro nosítka neprůchodné. Během rozšiřování dorazil lékař SZS, který připravil zraněného na transport. Po zabezpečení transportní trasy byl zraněný dopraven na povrch a předán lékařům.

Časový průběh záchranné akce:

17.50 Výzva HZS k zásahu.

18.40 Příjezd na místo zásahu.

20.30–00.00 Rozšiřování úžiny.

01.05 Předání zraněného RZS.

Záchranné akce Speleologické záchranné služby České speleologické společnosti; Souhrn 1994–2003

Roman Šebela

Speleologická záchranná služba ČSS, náčelník

1. Jeskyně Hedvábná, Moravský kras

18. 12. 1994

Ve večerních hodinách svolává záchrannou akci Karel Kučera, reaguje tak na výzvu 3 speleologů, kteří se ocitli v beznadějně kritické situaci v jeskyni Hedvábná, nedaleko základny Hlubokáč. Jednalo se o zaklínění jednoho ze speleologů v úžině při výstupu ze spodních pater jeskyně.

Popis situace na místě: propáskta vystrojená provazovým žebříkem, přecházející do vertikální úžiny.

1. Speleolog bez potíží zdolává úžinu (posléze také on přivolává pomoc).
2. Speleolog uvízl v úžině, zaklíněn v oblasti břicha a žeber. Přes okamžitou pomoc ze spodu i seshora nemůže vylézt.
3. Speleolog visí zajištěn na provazo-

vém žebříku a zaklíněným toporem sekyry v úžině poskytuje svému kamarádovi oporu pro nohy. Po nějakém čase se tato opora stává velmi důležitou, protože postižený zapadá dolů, do užšího místa a začíná se dusit.

Nutno dodat, že než byla zavolána SPELEOLOGICKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA (SZS), asi 8 hod. probíhaly vyprošťovací práce vlastními silami. Za hodinu od výzvy byli i s materiálem na místě R. Šebela, K. Kučera, O. Štos, R. Blažek, za další půlhodinu transportu materiálu na místě. Nad zaklíněným jeskyňářem byly provázány hodiny a zakotvena kladka, v nejbližší možné volné prostře byl sestrojen kladkostroj, plochá smyčka vložena do podpaží sloužila jako úvaz. Tahem za lano a současným

tahem za overal dalším záchranářem byl po cca 20 minutách zaklíněný jeskyňář vyproštěn.

2. Jeskyně Lopač, Moravský kras 3. 9. 1995

Výzva k záchraně akci v 17.40 hod. Potápěč ing. Jan Šimeček se nevyonořil v časovém limitu z odtokového sifonu propadání Lopač. Celou noc trvá pátrání po potápěči ve velmi úzkém a složitém sifonu. Ráno následujícího dne nalézájí potápěči již mrtvé tělo ve vertikálním komínku asi 30 m vzdáleném od místa ponoru. Následuje zaměření místa kde se nalézá tělo (pomocí radiomajakového kříže) vzhledem k povrchu. Z tohoto místa je ražena vertikální šachta první asi 4 m zeminou poté litou skálou. Po 21 dnech nepřetržitě práce je v hloubce 30,5 m dosaženo volných prostor s aktivním tokem a jezírkem. Následuje čerpání přítokového sifonu za účelem snížení hladiny. Po snížení hladiny asi o 5 m je nalezeno tělo, které je zaklíněno cca 6 m od záchranářů v úzké štěrbině. Po rozšíření úžiny je potápěč transportován na povrch. Celá akce se mohla uskutečnit jen díky neuvěřitelnému nasazení speleologů z celé České republiky a špičkové spolupráci s armádou, která poskytla technické zázemí po dobu trvání celé akce.

3. Propast Macocha, Moravský kras 5. 9. 1996

SZS byla vyzvána IZS ke spolupráci při pátrání po pohřešovaném člověku v oblasti Macochy. Oběť byla asi za dvě hodiny nalezena ve spodním jezírku na dně Macochy. Ve spolupráci s hasiči SZS tělo transportovala po ponorné říčce Punkvě k východu z jeskyně.

4. Propast Macocha, Moravský kras 13. 5. 1997

Na výzvu IZS byla SZS vyzvána ke spolupráci při vyproštění těla sebevraha ze stěny Maco-

chy. Tělo bylo zachyceno cca 50 m nade dnem na skalním mostě v Čertově komíně. Po asi 2hodinové akci je tělo na lanech spuštěno na vyhlídkové plato na dně propasti a transportováno po vodě k východu z jeskyně.

5. Jeskyně 13C, Moravský kras 13. 10. 1998

Výzva k záchraně akci přichází v 22.15 hod. Ve stanovený čas nevystoupili z jeskyně tři jeskyňáři. Vzhledem k zvýšenému vodnímu stavu je Jiřím Bůčkem naštěstí pohotově povolána SZS. Po příjezdu na místo a sestupu do jeskyně jsou z gumových člunů zachráněni ze stále stoupajícího a rozbouřeného potoka již jen dva jeskyňáři, kteří strávili po pás ve vodě cca 1,5 hod. Cestu zpět jim znemožnil propíchnutý gumový člun a přes velmi silný proud se jim nepodařilo proti proudu vyplavat do suché části jeskyně. Pohřešovaný jeskyňář se snažil po proudu plavat do míst, kde se dalo vystoupit na suché místo, ale i přes rozsáhlou pátrací akci ve velmi nebezpečném a stále stoupajícím potoku se jej nepodařilo nalézt. Oba zachráněné jeskyňáře se podařilo transportovat na povrch během 45 min. kriticky podchlazené.

O týden později následuje další pátrací akce v již pokleslém vodním stavu. Utonulý jeskyňář byl nalezen 2 m pod vodou asi 15 m. od místa, kde se oddělil od svých kamarádů.

6. Jeskyně Kostelík, Moravský kras 1999

Vyproštění turisty uvízlého v jeskyni Kostelík nacházející se ve střední části Moravského krasu. Při vyprošťování bylo použito k rozšiřování nebezpečných prostor speciálních mikronáložek.

7. Jeskyně A Rákoczi – Barlang, Maďarsko 2001

V sobotu odpoledne uvízl potápěč ve vzduchové kapse hned za sifonem. Podle hlasu bylo přibližně označeno jeho místo. Od této chvíle se ho snažili potápěči přesně lokalizovat. V neděli večer začali pátrat i slovenští jeskyňáři, kteří rozšiřovali puklinu k předpokládanému místu uvíznutí. Bohužel špatná komunikace mezi potápěči a razící četou zpomalovala práci. Po příjezdu SZS stanice Moravský kras v úterý brzy ráno bylo rozšířeno cca 2,5 m pukliny. V úterý odpoledne, tj. po 4 dnech, byl postižený objeven pátrajícím potápěčem,

což velice zvýšilo naději na jeho přežití. Byla mu poskytnuta lékařská pomoc. Návrat vodou byl vzhledem ke složitosti podvodního systému a celkovému stavu postiženého nemožný. Od tohoto okamžiku pokračovaly razící práce podstatně jednodušeji bez větších časových prodlev. Na prorážce spolupracovali 3 čety, které se střídaly po 4 hodinách. Prorážka byla hotova ve čtvrtek v 16.00 hod. Systém byl přístupný po žebřících, jeskyně byla zčásti přístupná veřejnosti. Pracovalo se s elektrickou vrtačkou a pneumatickým kladivem, což umožnilo perfektní odvětrání. Teplota vody 11 °C, teplota vzduchu 15 °C.

Cvičení HZS v Hranické propasti 2005

Barbora Šimečková
Vedoucí správy Zbrašovských aragonitových jeskyní

V pátek 23. září 2005 se uskutečnilo v pořadí už třetí metodické cvičení Hasičského záchraněného sboru Olomouckého kraje v Hranické propasti v NPR Hůrka u Hranic. Vzhledem k tomu, že v minulých dvou ročnících byl již vyzkoušen standardní postup pro záchranu osob ze dna Propasti i záchranu lezce na laně v její západní stěně, cílem letošního cvičení bylo prověření lezecké skupiny ÚO Přerov jako prvotní a hlavní jednotky, která bude v případě zásahu povolána. Cvičení absolvovalo 8 lezců LS ÚO Přerov, velitelem cvičení byl pprap. David Jemelík. Cvičení byli dále přítomni: hlavní instruktor LS HZS OLK prap. Zdeněk Talík a pracovníci správy Zbrašovských aragonitových jeskyní Barbora Šimečková a Slavomír Černý.

Průběh cvičení

Příjezd na lokalitu přes pole proběhl oproti

minulým letům bez problémů, použitá Toyota Land Cruiser se plně osvědčila.

Účastníci byli rozděleni do dvou skupin. Jedna skupina prováděla slanění na dno Propasti, kde se nacházela osoba zraněná po pádu ze skalní stěny. Po dosažení dna provedli lezci neodkladnou první pomoc – zkontrolovali základní životní funkce, zraněnému nasadili krční límec, provedli fixaci zlomenin a postiženého uložili do evakuačních nosítek. Oproti loňskému roku proběhlo slanění bezchybně v přiměřeném čase.

Současně prováděla druhá skupina transport lehkého nafukovacího člunu po fixním ocelovém laně, které je nataženo podél šikmého svahu pro potřeby speleopotápěčů, a zároveň přípravu zařízení pro vytažení nosítek po svahu Propasti k jejímu okraji. Chyby, které se při spouštění člunu dříve vyskytly, byly odstraněny, a člun byl hladce spuštěn na dno. Oproti

loňskému roku byl použit malý gumový člun Quick Silver, který je ve výbavě ÚO Přerov a který se ukázal k této činnosti jako zcela vyhovující.

K měření koncentrace CO₂, který se může vyskytovat i nad hladinou jezírka, byl použit detekční přístroj Multivarn. Naměřené hodnoty umožnily práci bez použití připravené dýchací techniky.

K transportu nosítek po svahu k okraji Propasti byl použit již minule osvědčený systém vytažení protiváhou, kdy na jednom konci lana jsou připojeny nosítka a lano je vedeno nahoru přes kladku. Na druhém konci tvoří protizávaží potřebný počet lezců, kteří se pohybují po svahu dolů. Postižený v nosítkách byl řádně zafixován a jeho hlava byla chráněna celoobličejovým štítem a přilbou.

Ke komunikaci mezi skupinami zasahujícími na různých místech Propasti byly používány vysílačky, které se plně osvědčily.

Vyhodnocení

Cvičení prokázalo, že LS Přerov HZS Olomouc je znalostmi o lokalitě, dovednostmi i vybavením připraveno pro popsané záslahy v Hranické propasti. Jedinou slabinou se ukázalo její vybavení zastaralým typem nosítek, tento nedostatek však byl okamžitě po cvičení ještě před sepsáním tohoto článku odstraněn.

Z pohledu pracovníků státní ochrany přírody cvičení proběhlo v souladu s podmínkami stanovenými platnou výjimkou z ochranných podmínek NPR.

Na závěr děkuji všem zúčastněným za hladký průběh cvičení, odstranění všech chyb z předchozích ročníků, a pod heslem „Opakování – matka moudrosti!“ se těším na příští cvičení v září 2006. Snad budeme mít také tak nádherné počasí a bude nás navíc hřát pocit, že kdo je připraven, není pak zaskočen.

Obr. 1 a 2: Spouštění člunu Quick Silver k Jezírku v Propasti.

VÝROČÍ A VZPOMÍNKY

50 let ZO ČSS 6–11 „Královopolská“

Jan Himmel

ZO ČSS 6-11 Královopolská

Kořeny České speleologické společnosti jako sdružení speleologů amatérů sahají mnohem hlouběji do minulosti než do roku 1978, kdy došlo k ustanovení společnosti jako sdružení již tehdy existujících speleologických skupin. Mnohé z těchto skupin již měly mnohaletou tradici, jednou z nich je ZO 6-11, která svoji systematickou činnost v krasu zahájila 26. 12. 1955, kdy bylo rozhodnuto vést o akcích v krasu písemné záznamy a v deníku je tedy z tohoto dne první zápis.

Byli jsme tehdy čtyři kamarádi-gymnazisti, Emanuel Grepl, Vladimír Vašek, Ivan Veselý a autor, kteří jsme se již na podzim toho roku stali vášnivými posluchači podmanivých přednášek s kolorovanými diapozitivy profesora dra Karla Absolona proslovovaných pro veřejnost v Umělecko-průmyslovém muzeu na Husově ulici v Brně. A abychom doplnili teorii praxí, hned jsme sami několikrát v průběhu podzimu navštívili jeskyně v jižní části Moravského krasu, hlavně jeskyni Ochozskou a Netopýrku. S Vladimírem Vaškem (prasnovec básníka P. Bezruče) jsme zůstali speleologii a organizaci věrní dodnes.

V průběhu příštího roku 1956 se k nám přidávali další zájemci o kras, někteří šli ze

zvědavosti jednou nebo dvakrát, jiní vytrvali delší dobu. V tom roce jsme uskutečnili 32 exkurzí, z toho 7 do severní části Moravského krasu, kde jsme několikrát pomáhali skupině O. Ondrouška s výkopovými pracemi v propadání V Jedlích, jednou do Květnické propasti v Tišnovském krasu a jednou na Býčí skálu a okolní jeskyně ve střední části krasu, kde jsme pomohli vedoucímu tamní skupiny p. Jar. Weiglvi spustit na hladinu Šenkova sifonu nový pevný člun. V „našem“ území na Říčkách jsme se v letních měsících pokoušeli otevírat jeskyni „Paleoponor“ v Ochozském žlíbku a prostoupili všechny partie Ochozské jeskyně.

Souběžně s činností v terénu jsme hledali kontakt na nějakou organizaci zabývající se speleologií, do níž bychom se mohli přihlásit. Po dlouhém hledání jsme našli prof. M. Pokorného, předsedu Českého speleologického klubu pro zemi Moravskoslezskou v Brně, který nám sdělil, že jednatelem je asi M. Fabík. Měl pravdu! Podali jsme přihlášky a naši skupinu pojmenovali Speleologickou skupinou pro výzkum Říček. Členské průkazy jsme měli vyřízeny v lednu 1957.

Ve Speleologickém klubu jsme se dozvěděli, že na Říčkách nedávno ukončila činnost

skupina studentů, kterou vedli Jaroslav Dvořák a Ladislav Slezák. S oběma jsme se zkontaktovali. Obzvláště ochotný byl Jarďa Dvořák, který nám zapůjčil k prostudování psacím strojem s hustým řádkováním na průklepových papírech psané exkurzní zpráva z několik let.

Radami nám byli v tu dobu nápomocni starší členové Rudolf Burkhardt, dr. Přemysl Ryšavý, Jaroslav Fadrna a ing. Miloš Skoupy zvaný „Pubál“. Tak proběhl první rok činnosti.

Obr. 1: V jeskyni Smrtní, 16. 6. 1956.
Foto: J. Himmel.

Během působení v rámci Speleologického klubu v Brně jsme iniciovali vydávání nového neperiodika, v němž by mohli moravští speleologové sdělovat výsledky svého bádání v krasu. Mělo se jednat o náhražku Speleologickému klubu odebraného časopisu Československý kras, který byl z rozhodnutí vyšších orgánů převeden na Nakladatelství ČSAV v Praze, kde později byla jeho časopisecká forma, jak jsme se právem obávali, ukončena. Pro neperiodikum byl přijat autorem článku navržený název Kras v Československu a autor se stal jeho výkonným redaktorem.

Organizačně jsme byli ve Speleologickém klubu zapojeni do roku 1965. V témže roce

j jsme pro neshody s novým vedením klubu opustili naši dřívější ideu jednotného klubu všech alespoň moravských speleologů a po vzoru jiných speleologických kroužků při ZK ROH raději se osamostatnili a fungovali dál jako Speleologická sekce DK ROH KSB. Měli jsme zde zdarma k dispozici schůzovní místnost, jednou měsíčně pořádali přednášku pro veřejnost, organizovali speleologické vzdělávání členů a hned v prvním roce uskutčnili první veřejnou výstavu v Brně z oboru speleologie.

12. 12. 1978 se stala naše organizace jednou z ustavujících složek České speleologické společnosti s označením ZO 6-11 a na památku úspěšného působení při DK ROH KSB pojmenována „Královopolská“.

Protože oblastí našeho speleologického zájmu byly Říčky, část Moravského krasu ležící od brněnské MHD jen jeden a půl hodiny pěší chůze a tedy přístupově finančně nenáročná, začínalo v našich řadách mnoho mladých speleologů, většinou studentů. Mnohé z nich později přilákaly větší možnosti objevů v jiných částech krasu. Jmenujme zde za všechny alespoň jednoho z organizátorů objevu Amatérské jeskyně na podzemní Punkvě, který za svou vášeň k objevené jeskyni v důsledku její zrádné povodňové vody zaplatil daň nejvyšší, kamaráda Milana Šlechtu.

Celkem za období padesáti let prošlo jubilující organizací více než 220 zájemců z celého Československa, někteří jen jako členové expediční.

V povodí Říčky v Moravském krasu byly nejdříve nalezeny, zdokumentovány a speleologicky posouzeny všechny jeskyně a výsledky k roku 1967 publikovány. V Ochozské jeskyni byly na několika místech prováděny pokusné otvírky pokračování chodeb a řešena hydrografie jeskyně. Od roku 1987 probíhá v jesky-

Obr. 2: Býčí skála – Šenkův sifon, v popředí p. Jar. Weigl, 9. 2. 1957. Foto: J. Himmel.

ni unikátní dlouholetý hydrologický výzkum průstupu infiltrovaných srážek vadozní zónou od povrchu terénu po skap do jeskyně. Pokud je známo, jedná se o jedinou stanicí automatické registrace skapů v Evropě navíc dlouhodobě provozovanou. Důležitou činností byla též ochrana a zabezpečování této jeskyně.

Skupina prováděla hydrologický výzkum ponorných vodotečí v povodí Říčky, odtokových poměrů a vývoje kvality vody. Ve spolupráci s Moravským muzeem byla v roce 1967 proražena 19 m dlouhá štola ve vývěru Říčky I a nalezena vertikální vývěrová větev vystupující z freatické zóny. Krátkodobě pracovali někteří členové skupiny v jeskyni U šípku na Koňském spádu v Pustém žlebu a na Otevřeném závrtu.

Na tišnovsku jsme se v letech 1972–1977 věnovali záchrannému výzkumu v lomech u Lažánek a na Čebínce, kde byly dokumentovány tři těžbou načepované jeskyně, a na Květnici, kde došlo k objevu jeskyně pojmenované námi po tišnovském občanu, objeviteli Demänovské jeskyně Slobody, učiteli A. Královi. Výsledky naší činnosti z této oblasti byly uspořádány do expozice Podhoráckého muzea v Předklášteří a v Tišnově ustanoven samostatný speleologický kroužek. Jen za první tři roky bylo do jeskyní tišnovska uspořádáno 152 exkurzí.

Na Slovensku jsme zahájili výzkum hlubokých propastí na Silické planině Jihoslovenského krasu spolu s Krasovou sekcí společnosti Národního muzea, vedenou Fr. Skřivánkem,

v roce 1957. Samostatné prázdninové expedice pokračovaly v dalším roce výzkumem jeskyní východního okraje Jasovské planiny. V roce 1959 jsme uskutečnili historicky druhý sestup ke dnu tehdy nehlubší propasti Československa Barazdaláše a do roku 1977 třináct dalších, z toho dvou zimních expedic a rozsah tohoto propastovitého systému dalšími objevy zdvojnásobili.

Mimo území Československa vedla jubilující organizace další expedice do tehdy dostupného zahraničí: do Bulharska třikrát – první v roce 1974 do Rodop, města Peštery, kde byla navázána družba a výměnná činnost s bulharskými jeskyňáři vedenými Borisem Jevtimovem a v roce 1979 s účastí na celobulharském setkání speleologů v téže oblasti.

V roce 1983 návštěva krasu okolí Botevgradu (vedoucí Orlov) a průzkum a dokumentace černomořských abrazních jeskyní u Tuljenova. Do rumunského pohoří Apuseni krasu Padiše byly uspořádány tři (1975, 1977, 1979) sportovně poznávací expedice s cílem průstupu ke koncovému sifonu systému Cetatile Ponorului, ve valea Cetatilor při tom objevena nová jeskyně s aktivním tokem. V roce 1988 odjelo šest členů na pozvání řeckých kolegů z Athén do Řecka.

Do Jugoslávie byly zorganizovány tři (1965, 1966, 1982) menší expedice s cílem fotografické dokumentace krasových jevů pro výukové účely a biospeleologický výzkum jeskyní Popova polje ve známých Absolonových lokalitách. V letech 2002–2005

Obr. 3: Obří tlama v Ochozské jeskyni, leden 1962. Foto: J. Himmel.

bylo pro chorvatskou turistickou agenturu na ostrově Rabu vymezeno území Loparského krasu, dokumentovány a lokalizovány jeho krasové jevy a území navrženo jako vzorová prezentace krasových jevů v rámci přípravo-

vaného geoparku.

Většina výsledků speleologického a karstologického bádání členů ZO 6–11 za období 50 let je publikována.

100 let od narození Antonína Valeše “Onkla”

Miroslav Kubeš

ZO ČSS 6-05 Údolí Křtinského potoka

14. 4. 2006 uplynulo sto roků od narození Antonína Valeše, také známého u dříve narozených jako “Onkl”. Narodil se v Nepomuku, kde se vyučil nožířem, a jak tehdy bylo zvykem, odešel na zkušenou do světa. Na svých cestách prošel Bavorskem a Rakouskem, kde se nejen zdokonalil ve svém řemesle, ale naučil se i bezvadně německy. Po návratu do Čech pracoval v Hradci Králové, v Prostějově a v třicátých letech dvacátého století se usadil v Brně. Velice brzy se zavedl jako výborný řemeslník. Vedle své práce věnoval svůj zájem trempingu a později jeskyňářině. Z počátku navštěvoval se svým kamarádem Vibíralem ilegálně Býčí skálu. Při těchto návštěvách byli několikrát překvapeni členy jeskynní sekce Klubu německých turistů a po ručních domluvách se stali členy této organizace, kde bylo jejich členství ukončeno koncem 2. světové války.

Po válce se Onkl stal jedním ze zakládajících členů Speleologického klubu v Brně. Pracoval především v jižní a střední části Moravského krasu, zejména v údolí Křtinského potoka. I když většinou pracoval coby samotář v jeskyni č. 28 ve Vaječnicku, zúčastňoval se i společných akcí Speleologického klubu (Ochozská jeskyně, Býčí skála, rekonstrukce ponoru Rudolfky atd). Na podzim v roce 1955 přichází na Jestřábí skálu ve Křtinském údolí. Zde se k němu připojují v létě 1956 další členové Speleologického klubu a tak vzniká pracovní skupina, která je později organizována pod hlavičkou odborů 1. brněnské strojírny. Od založení České speleologické společnosti přechází pod tuto organizaci.

Mimo práci v Moravském krasu se zúčastňoval výprav organizovaných do Slovenského krasu – propast Barazdaláš.

Dříve narození jeskyňáři si jistě vzpomínají na debaty v nožířské dílně pod brněnským nádražím, kde se rádi zastavovali.

My, co si ho pamatujeme, víme, jak byl obětavý, pracovitý a skromný člověk se smyslem pro humor. Jeho hesla: “co bylo zapomené, sladká Josefína” a hanlivé označení, to je “blbštajn” nám pořád chybějí. Zemřel koncem roku 1976.

Ing. Ota Šimíček-Brouk 50 let a 25 let Speleofóra

Jiří Robert Otava

ZO ČSS 6-14 Suchý žleb

Badatelé jeskynní za sebou zanechávají různě hluboké „rýhy“ v krasových oblastech a hlavně v myslích svých jeskynních soupeřů. Toto je skutečnost, která je téměř nezávislá na změnách politického systému, režimu, či jiných okolnostech. Rád bych dnes podrobněji popsal takovou docela hlubokou a výraznou rýhu a hlavně jejího tvůrce. Dobrou příležitostí k tomu je totiž letošní půlstoleté výročí jedné z nejvýraznějších postav české (lépe moravské) jeskyňářiny konce 20. a začátku 21. století. Nebudu již dále napínat, padesátin se letos 27. července dožívá Ota Šimíček, rozený Brouk, v Krasu známý jako Oťas.

Pokusím se popořádku nastínit jeskyňářskou kariéru Oťase, protože pro mladší badatelskou generaci to může být poučné a zajímavé, leccos bude překvapením i pro jeho vrstevníky. Otovy jeskyňářské začátky spadají do šedesátých let minulého století a probíhaly na jihu na Říčkách a jsou spojeny s Petrem Burkhardtem (ten později zahynul ve Vysokých Tatrách), Zdeňkem Tesaříkem a Vlastíkem Lejskou. Mladí jeskyňáři se věnovali nejen podzemí, ale i horolezectví, skupina se však postupně rozpadla a Oťas putoval na sever. Zakotvil v Suchožlebské skupině Speleologického klubu, tehdy obecně známé jako „Pernesáci“ podle vedoucího Jiřího Pernese (později známého brněnského historika, ředitele Moravského zemského muzea a politika). Velkým impulzem pro oživení činnosti byl vznik samostatné skupiny 6-14 Suchý žleb Brno v rámci nově vzniklé České speleologické společnosti. K tomu došlo v roce 1979 a věci dostaly poměrně rychlý spád a současně docela dlouhý a stabilní děj. Zajímavým detailem

bylo tehdejší zvolení opěrných členů skupiny – Vladislav Kahle, předseda, Ota Šimíček (tehdy Brouk), jednatel, Jiří Otava (Robert), pokladník. Letošní únorové demokratické volby dopadly po 27 letech dost podobně, Kahle, Šimíček, Otava – čili ze známých vládců nás překonalo jen několik jedinců jako thajský král Pchúmipchon Adundét, královna Alžběta, Fidél Castro, Muammar Kaddafi a několik dalších. Tato stabilita při vši skromnosti přinesla zajímavé ovoce a notný podíl na tom má právě agilní Oťas.

Nechci obtěžovat dlouhým kompletním výčtem akcí, které Ota od té doby zorganizoval, vykořisťoval, prostě „dal dohromady“. Snad jen stojí za zmínku popsat onen počáteční hlad po poznávání krás, jeskyní a propastí a dát vedle sebe výčet akcí, které byli schopni tři mladí šílenci vyhecovaní Oťasem absolvovat v jediném roce, namátkou třeba 1980: únor-Němčické jeskyně, březen-Polsko Sněžná (-620 m), dále Český kras, Arnoldka, duben-Tišnovský kras, květen-Maďarsko, Aggtelek a širší okolí, červen-Nízké Tatry, Záskočí, Starý hrad, červenec-Jugoslávie, Slovinsko, Klasický kras-Lipiška jama, Kačna jama aj., srpen-Polsko, Bandzioch Kominarski, listopad-Slovenský kras atd. V reálném socialismu prostě bylo více času na sestavování sborníku Speleofóra, na poznávací akce a pro Oťase to byla nejlepší příprava pro manažersko-organizační období, které následovalo po listopadu 89.

Když jsem si před pár týdny jedním dechem přečetl velmi emotivně napsanou reportáž od Braňna Šmídy o historii Speleofóra, opět jsem si uvědomil, že doma není nikdo prorokem a teprve upřímná zpověď někoho zvenčí mne

utvrdila v tom, že Ota a Laďa tehdy spustili a rozjeli něco velmi životaschopného, uznávaného, inspirativního a tudíž záslužného. Letošní pětadvacátý ročník tohoto setkání to opět potvrdil navzdory tomu, že se změnili organizátoři a místo konání. Dnes si již málokdo uvědomí a málokdo vzpomene, že první ročníky sborníku Speleofóra nevznikaly počítačovým page makerem, ale u Oťasa doma. Byt na Leninově 85 a později přízemní domek v Brně na Horové 68 by mohly vyprávět o nekonečných korekturách, přepisování na stroji, vystřihování odstavců a lepení dragem do formátů A3 (některé popisky obrázků těchto ročníků jdou šišatě z kopečka, či do kopečka, zvláště ty, které byly lepeny nad ránem). Sluší se připomenout, že Ota byl tahounem sborníků i setkání po dlouhých dvanáct let, byl u toho když těsně po listopadu 89 přešel sborník plynule do počítačového zpracování. Jen pro úplnost po Suchém žlebu převzali vytvoření sborníku Katka Sobotková a Marek Šenkyřík, nyní Poustevník a vydrželi jeden ročník. Další dvanáct let do současnosti je již Speleofórum centrální akcí České speleologické společnosti.

Síla a úspěšnost jeskyňářů a jeskyňářských skupin byla a je poměřována nejen konkrétními objevitelskými úspěchy. Důležitým kritériem je vychovat si nástupce. Toto se Suchému žlebu a Otovi dvě dlouhá desetiletí příliš nedařilo, pravda s výjimkou několika světlých jedinců, kteří však nevytvořili jemnými nitkami společných zážitků a akcí propojený celek, který by navázal na stárnoucí „otce zakladatele“. Až v posledních letech se pořádně zabývalo na lepší časy. Ota byl opět u toho jako výkonný motor akcí, tmelící činitel.

Do výčtu kladů nelze opomenout desítky let Otova působení v předsednictvu společnosti, v komisi pro zahraniční styky, ve spe-

leozáchrance a ve výboru jihomoravských jeskyňářů. Stručně zhodnoceno, vždy hnal věci kupředu, obětavě organizoval, korespondoval, trpělivě i netrpělivě vyjednával a přitom současně aktivně jeskyňářil. Do výčtu nejdůležitějších zahraničních expedic, které Ota vykořisťoval a zorganizoval, nebo spoluorganizoval, patří Rumunsko roku 1981 (Tausoara, Avenul din Stanul Foncii), Slovinsko 1982 (Brezno při gamsovi glavici), Polsko 1983 (j. Nad kotlinami –750 m), Černá Hora, Orijen. Z výčtu poněkud vybočuje zorganizování výpravy do tehdy nejhlubší propasti světa Gouffre Jean Bernard v Savojských Alpách a dosažení dna horním vchodem v únoru 1984. Následovala Černá Hora 1984, Bulharsko, Vračanská planina 1985, Francie Gouffre Berger a Pierre St. Martin 1986. Výsledky a objevy černo-horských expedic 1986, 7 a 8 byly oceněny prvou cenou Speleofóra za největší objev v zahraničí, stejně jako objevy jeskyní na ostrově Euboia v Řecku r. 1991.

K největším úspěchům v Moravském krasu u jejichž zrodu Ota byl a které intenzivně připravoval patří objevy pod závrtlem č. 17 (prvá cena Speleofóra za objev roku v ČR 1988). Ještě radostnější bylo loňské převzetí první ceny za největší objev v ČR za systém pod dvojzávrtem u Svážné studny – zadostiučinění po patnáctileté snaze.

Další samostatnou kapitolou opět významně propojenou s jeskyněmi a se specifickou komunitou Moravského krasu je Otova fotografická, malířská a hudební produkce, tedy četné výstavy, vernisáže a nesčetné akce hudebního seskupení KNIR (pro neznalce „Kulturně nezávislá iniciativa Rudice“).

Závěrem nezbyvá než Otovi popřát, aby energie a velkorysosti neubývalo a výčet úspěchů mohl plynule pokračovat.

LISTÁRNA A KRÁTKÉ ZPRÁVY

Otisky nohou pravěkých průzkumníků v Jaguáří jeskyni, Tennessee

Vladimír Peša

Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě

Teprve po třiceti letech se objevila podrobná zpráva o unikátním objevu téměř tří stovek otisků lidských nohou, které po sobě zanechali neznámí průzkumníci před 4500 lety. Tímto objevem se Jaguáří jeskyně stala jeskyní s nejstaršími doklady přítomnosti člověka hluboko v podzemí na celém východě Spojených států a zároveň lokalitou s největším množstvím otisků lidských stop pravděpodobně vůbec ve světě.

Jaguáří jeskyně leží ve vápencích Cumberlandské plošiny na severovýchodě státu Tennessee a její dnešní známá délka dosahuje úctyhodných 13 kilometrů. Původně byla známa pouze její vstupní chodba s podzemním potokem v délce 600 m, která končila u obrovského skalního pilíře, zahaleného v mlžném oparu. V roce 1976 jeskyňáři NSS objevili nízkou plazivku, kterou pronikli na začátek rozsáhlých podzemních prostor. Největší chodba Tremendous Trunk je široká 30 m, vysoká 10 m a dlouhá 550 m. Zhruba v polovině její délky odbočuje 400 m dlouhá chodba s převážně blátivým povrchem, v němž jeskyňáři zpozorovali první stopy

lidských bosých nohou. Nejprve se domnívali, že jde o jejich starší předchůdce. Po jejich výbavě nebo jakýchkoliv pozůstatcích však pátrali marně, našli pouze desítky a desítky otisků nohou a zbytky ohořelých rákosových pochodní. Předpokládané větší stáří potvrdilo radiokarbonové datování a návštěvu těchto pravěkých průzkumníků posunulo dokonce hlouběji do minulosti, než jsou podobné nálezy z východu Spojených států (Mammoth Cave, Salts Cave). Co do množství dochovaných otisků však Jaguáří jeskyně nemá obdoby.

Celá chodba, podle objevu nazvaná Aborigine Avenue, byla podrobně zaměřena a všechny otisky vyneseny do plánu a proměřeny jejich rozměry. Tato náročná práce trvala plných deset let. Podle rozměrů a tvaru chodidel mohou stopy patřit přibližně 9 dospělým lidem převážně mužského pohlaví. Důležitým zjištěním bylo, že se stopy překrývají a ukazují na přinejmenším dvě návštěvy této chodby. Zaměřené stopy do celkového plánu přineslo zajímavé výsledky. V prvních dvou třetinách chodby stopy vytvářely jednu až dvě pěšiny

vedoucí ve směru chodby a měly průchozí charakter. V závěru chodby před jejím náhlým snížením však vytvořily dvě výrazné nepravidelné kumulace, jako by průzkumníci přešlapovali na místě a chodili v kruhu sem a tam. Počet zjištěných otisků stop vedoucích dovnitř chodby byl vyšší než otisky vedoucí zpět. Vzhledem k tomu, že tam jeskyňáři žádného svého pravěkého předchůdce neobjevili, vysvětlují to známou skutečností: prolongace chodby trvá vždy déle a zpravidla se nachodí více než při návratu, kdy se jde již známou a nejkratší cestou.

Klíčovou otázkou bylo vyřešení původního přístupu pravěkých průzkumníků. Ústí Aborigine Avenue leží totiž téměř 1 kilometr daleko od dnešního vchodu a průchod nejkratší cestou trvá dnes zkušeným jeskyňářům zhruba jednu hodinu. Podrobný průzkum celé dnešní přístupové trasy včetně plazivky objevil na několika místech uhly z pochodní a na stěnách i stropu stopy po jejich otírání a potvrdil, že pravěcí průzkumníci použili stejnou cestu do nitra jeskyně. Zda prozkoumali také další části jeskynního systému není jisté. Ve zbývajících prostorách horního patra je dno suché a kamenité a zbytky pochodní objeveny nebyly, zatímco spodní patro je vlhké a uhly by se pravděpodobně nedochovaly.

Co na tak extrémním místě pravěcí Indiáni vlastně dělali? To je zřejmě jediná zásadní

otázka, která zůstala nezodpovězena. Vyloučili-li značně nepravděpodobné sportovní jeskyňaření, jehož počátky do 3. tisíciletí př. n. l. opravdu nesahají, zůstávají obecné hypotézy odkazující na podobné lokality amerického východu, na nichž pravěcí lidé zanechali více stop. Specifikem této oblasti USA bylo v prvním tisíciletí před a po změně letopočtu vyhledávání a dobývání některých minerálů, které se vyskytují v tmavých částech jeskynních systémů, mezi nimi je doložen především epsomit a mirabilit, ale i krystaly selenitu. Minerály byly drceny na prášek a ten sloužil především při kultovních a religiozních obřadech a slavnostech. Vzhledem k tomu, že na některých lokalitách se hluboko v podzemí nacházejí malby a rytiny s transcendentální tematikou, musely být patrně i tyto zdánlivě profánní činnosti, jakými je dobývání surovin, ritualizovány a snad i tabuizovány. Několikahodinová návštěva podzemního světa musela být pro pravěké Indiány, obklopené světem nadpřirozených sil, bohů a démonů, mimořádným zážitkem a zkušeností a nezbyvá než jim za to vyjádřit hluboký obdiv.

Literatura

Watson, P. J., Kennedy, M. C., Willey, P., Robbins, L. M., Wilson, R. C.: Prehistoric Footprints in Jaguar Cave, Tennessee. – *Journal of Field Archaeology* 30 (1), 25-43.

K Loparskému krasu na Rabu

Jan Himmel

ZO ČSS 6-11 Královopolská

V nedávno vyšlém sborníku Spelofórum 2006 informuje autor o hydrologicky vymezeném krasovém území na ostrově Rabu v Chorvatsku,

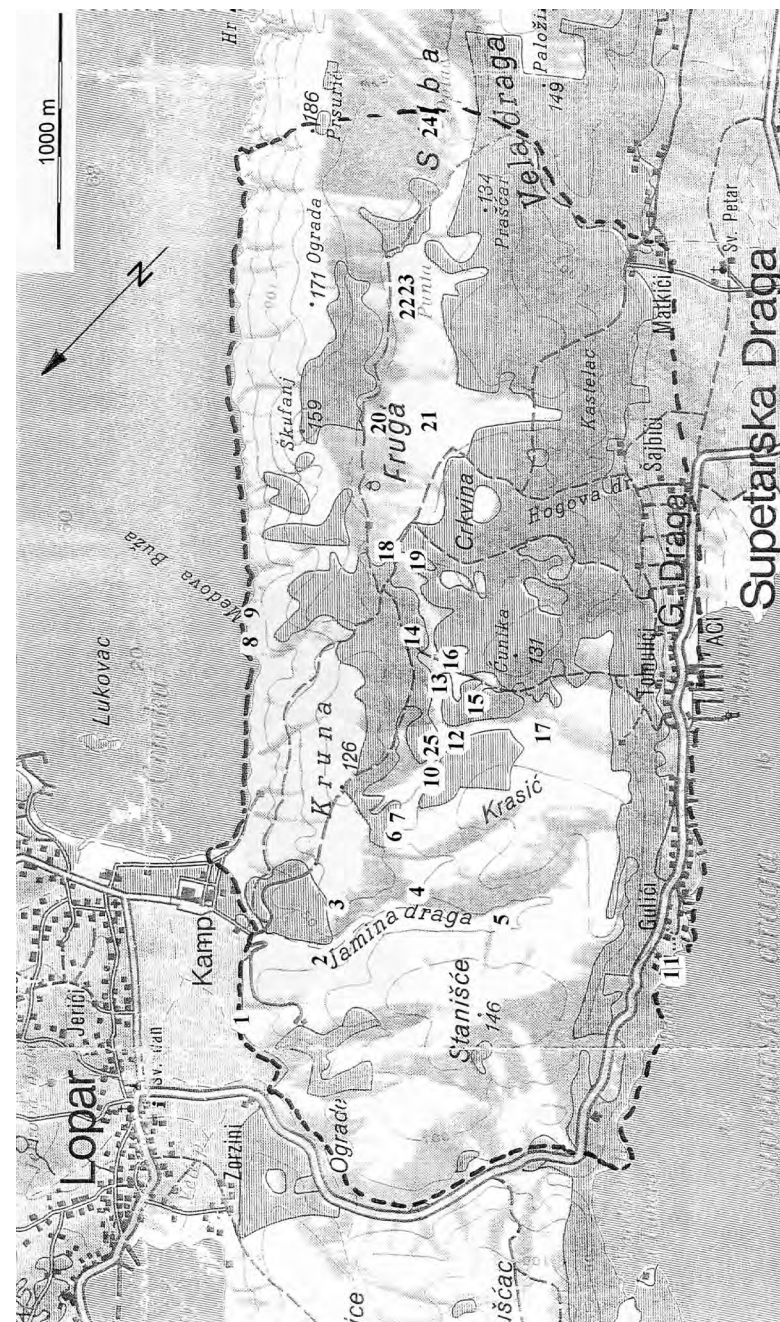
nacházejícím se v blízkosti letoviska Lopar, které autor článku navrhuje jako krasovou expozici v Chorvatsku připravovaném projektu, jenž má

ostrov Rab představit jako geopark. Nedopatřením vypadla z článku důležitá mapa lokalizace všech typů krasových jevů, které Loparský kras nabízí a na níž je v textu článku u každého jevu číselný odkaz. Protože bez lokalizace ztrácí článek svůj hlavní smysl, pokouší se autor na tomto místě s omluvou čtenáři tuto redakční

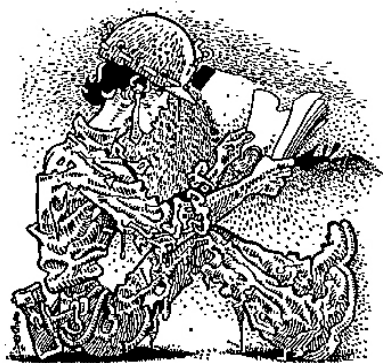
chybu napravit. V době, kdy už každý terénní pracovník používá k lokalizaci i k vyhledávání v terénu souřadnice udávané některým z přístrojů používajících družicovou metodu GPS, přidává autor k tomuto článku ještě tabelární přehled popisovaných krasových jevů Loparského krasu se souřadnicovou lokalizací.

Přehled hlavních karsologických objektů v Loparském krasu a jejich geografická pozice
(měřeno přístrojem GPS Legend C s přesností 4 m, stanovení výšky pouze orientační):

Č. B.	Sev. šířka	Východ. délka	Nadm. v.	Jméno	Popis
01	N 44°49' 31,1"	E 14°43' 48,9"	2	Vrutak	Krasový pramen
02	N 44°49' 15,9"	E 14°43' 45,7"	8	Jamina	Cenot
03	N 44°49' 10,1"	E 14°43' 51,0"	111	Mladenova j.	J. svahová
04	N 44°49' 0,8"	E 14°43' 41,1"	93	lokva L9	Závrt se srážkovou vodou
05	N 44°48' 54,7"	E 14°43' 27,7"	90	—	Závrt s ponorem
06	N 44°48' 55,1"	E 14°43' 55,2"	99	lokva L7	Závrt se srážkovou vodou
07	N 44°48' 54,6"	E 14°43' 55,0"	89	P3	Ponor
08	N 44°48' 51,3"	E 14°44' 41,1"	1	—	Abrázní jeskyně
09	N 44°48' 47,7"	E 14°44' 45,7"	0	Medova buža	Abrázní modelace j. kanálu (?)
10	N 44°48' 47,0"	E 14°43' 55,9"	98	P2	Ponor
11	N 44°48' 43,2"	E 14°42' 58,5"	5	Mlinica	Krasový pramen
12	N 44°48' 40,9"	E 14°43' 56,6"	94	P1	Ponor
13	N 44°48' 37,7"	E 14°44' 9,0"	100	lokva L5	Vývaziště protierozní hráz se funkcí stálé tůně
14	N 44°48' 35,4"	E 14°44' 18,8"	120	lokva L4	Závrt se srážkovou vodou
15	N 44°48' 35,7"	E 14°43' 59,5"	119	—	Velké obecné škrapy
16	N 44°48' 34,9"	E 14°44' 9,3"	106	—	Obří obecné škrapy
17	N 44°48' 32,5"	E 14°43' 47,2"	107	lokva L6	Závrt se srážkovou vodou
18	N 44°48' 29,5"	E 14°44' 35,2"	109	—	Začátek velké eroze na Fruze
19	N 44°48' 28,2"	E 14°44' 29,4"	110	—	Střed eroze – dno
20	N 44°48' 15,5"	E 14°44' 56,1"	120	SD	Suchý závrt na Fruze
21	N 44°48' 12,4"	E 14°44' 46,2"	117	Fruška lokva L3	Poljové jezírko
22	N 44°48' 2,4"	E 14°45' 6,8"	119	Punta vyšší L2	Závrt se srážkovou vodou
23	N 44°48' 0,9"	E 14°45' 7,8"	119	Punta nižší L1	Závrt se srážkovou vodou
24	N 44°47' 41,3"	E 14°45' 26,6"	126	Dolac L8	Mísovitý závrt se sediment. dnem se sekund. závrtem se srážkovou vodou
25	N 44°48' 42,1"	E 14°43' 57,3"	95	—	Suchý závrt u P1
26	N 44°49' 0,1"	E 14°43' 33,3"	93	—	Ústupová eroze na horním konci krasové rokle Jamina draga
27	N 44°48' 48,0"	E 14°44' 27,0"	100	—	Škrapy rýhové

LITERATURA A RECENZE

Odzáhadněné „záhady“ J. Pokorného v Ochozské jeskyni

J. Himmel, P. Himmel, B. Knötig, Sl. Veselý

ZO ČSS 6–11 Královopolská

Motto slovy J. Pokorného: „*Házel do rybníka kamínky, nic se nedělo, i hodil větší kámen a vyvalily se kalné vody zdola*“.

I když jmenovaný již dříve měl snahu publikovat svoje krasové smyšlenky, považujeme až nyní za nutné reagovat na jeho článek otištěný ve Speleu č. 43. Rozvláčně rádoby lidové strejcovským způsobem předkládá čtenáři svoje „poznatky“, nectí původní názvy a přejmenovává dokonce i lidi, z odpovědnosti za napsané si těžkou hlavu nedělá a z velké publikační touhy mlátí prázdnou slámu. Ač mu v tom nic nebránilo, nepodařilo se mu proniknout ani do historie vlastní skupiny. Životu nebezpečnou se může stát jeho záhada III. sifonu chodby Sifonové. Reagujeme proto na článek kolegy J. Pokorného ve snaze uvést jeho hlavní „záhady“ na pravou míru. Závažné výtky máme k několika problémům:

III. sifon chodby Sifonové je koncové místo v Ochozské jeskyni na spojnici odtokových chodeb od Hostěnického propadání I a propadání II. Ponorné vody od propadání I tekou neznámým trativodným systémem

malých rozměrů směrem k Hádeckému údolí a Hádecké estavele. Hydrologickou funkci těchto míst popsal jeden z autorů tohoto článku podrobně již dříve a odtokové poměry v chodbách od ponorů kvantifikoval (Himmel – viz literatura). Z provedených měření vyplývá hltací schopnost propadání I maximálně 70 l.s-1, větší průtok pak přetéká do 90 m vzdáleného a o 1 m níže ležícího propadání II. Škrťící místa v neznámém trativodu od propadání I však pouští maximálně 20 l.s-1. Otvor, který pustí v maximu takovýto průtok, nemůže být širší než větší roura od kamen. Neproteklé množství ponorné vody se následně vzdouvá a vytlačuje se chodbou Sifonovou o dobrých 6 m výše přes všechny tři známé sifony této chodby až do ústí chodby do konce Nové Ochozské, kam též přitékají vody přímo od 35 m výše ležícího Hostěnického propadání II a dál pak 1000 m dlouhým řečištěm Ochozskou jeskyní k jejímu hlavnímu vchodu v Hádeckém údolí.

V úseku prvních 100 m ve směru odtoku Novou Ochozskou se vytváří v důsledku

velice mírného spádu jen 0,36 % (spád 1 m na vzdálenost 280 m) a šikmého úklonu stropních lavic v některých místech podponorová sifonální zóna, v níž se mimo známý velice plytký, 2–2,5 m široký a cca 18 m dlouhý Nouackhův sifon s akumulovaným bahnem a Křížův polosifon vyskytuje ještě několik nízkých a úzkých míst nebezpečných v době aktivního toku a cca 28 m dlouhá 30–35 cm vysoká a 2,5–3 m široká plazivka, které ztěžují průstup k partiím pod propadáním a pro možnost překvapení velkou vodou mohou být nebezpečná (neavizované vypouštění některého ze dvou rybníků nad Hostěnicemi, náhlý odtok srážkových vod).

Kolega Pokorný v jedné části článku správně upozorňuje na toto nebezpečí obzvláště v Nouackhově sifonu (svého času dostal za úkol pro havarijní plán Nouackhův sifon detailně proměřit), ale na druhé straně, ač tam nikdy nebyl, zlehčuje problém III. sifonu chodby Sifonové. Řekněme rovnou: za plného stavu je 6 m hluboký, křivolaký, jsou zde úzké plazivky ucpané bahnem a nedá se nikde plavat (viz plánek). Tvrzení, že jeho syn Petr některou z částí sifonu podplaval nebo jen prolezl ve vodě a objevil sifon IV. je zajisté mylné a vysoce neodpovědné. Podezřelou na informaci o podplavání III. sifonu P. Pokorným je též okolnost, že o tak „významném činu“ nikoho neinformoval již tehdy v době tzv. objevu IV. sifonu, ale až nyní. Pokorný sám popisuje, jak jeho syn Petr vytáhl z nějakého sifonu Dražila, který se ve vodě zapřičil a začal polykat vodu, tehdy nebylo jistě daleko k tragédii.

V té souvislosti se můžeme ptát, jak se dva začínající jeskyňáři mohli sami octnout bez zkušeného doprovodu v takovéto situaci.

Svého času také jistý V. P. tvrdil v tisku (Svobodné slovo 19. 2. 1963), že III. sifon chodby Sifonové podplaval. V obou případech

nemusí jít o otevřenou mystifikaci, ale o omyl z neznalosti terénu a velkého objevitelského nadšení: v obou případech to byli začátečníci, kteří lokalitu dobře neznali a v těchto místech byli po prvé. Pravděpodobně se jednalo o některé jiné místo ve výše popsané sifonální zóně, kde mohli počítat sifony i tam, kde po opadnutí vody žádné nejsou nebo jen kaluže v nízkých, úzkých a hůře přístupných místech.

Nejzazšího místa ve III. sifonu chodby Sifonové bylo po prve dosaženo v nočních hodinách z 16. na 17. 2. 1990. Akce následovala po přípravných akcích, kdy byla pro urychlení vysychání vyčerpána nejprve voda z Nouackhova sifonu, který v plném stavu zabraňuje pohybu vzduchu jeskyní při zimní cirkulaci. Čerpání vody se provádělo kalovým čerpadlem s výtlakem 10 m a voda byla převáděna až pod Křížův sifon.

Krátce po půlnoci během druhé směny se B. Knötigovi a O. Kozákovi podařilo proplazit zabahněnou plazivkou do krasové kaverny, kterou později nazvali „Kapsa dobré naděje“. Přístupová plazivka z předchozí kapsy, známé z roku 1984, je asi 3 m dlouhá, úzká a jen 30 cm vysoká. Dno je skalní pokryté bahnem. Ve vzdálenosti 3 m přechází plazivka v onu kapsu okrouhlého tvaru v průměru 1,5 m širokou a stejně vysokou, takže oba jmenovaní zde mohli stát spolu, ale s ohnutými hlavami. Zajímavostí je vodní čára na stěně kapsy, která se nachází ve dvou třetinách výšky kapsy a dokládá tak zde existenci vzduchové bubliny.

Skalní dno na konci plazivky v místě kapsy se snižuje schodem asi 20 cm vysokým, v němž už stála voda. Pokračování III. sifonu je v těchto místech na pravém sv. okraji kapsy opět nízkým a zatopeným profilem, v němž lze vpravo na konci v dosahu ruky nahmatat skalní břit. Pro pokročilou denní dobu a z důvodu stálého přitékání bahna z další neznámé části sifonu

směna svou činnost ukončila. Ranní směna (J. Himmel, Sl. Veselý), která sem nastoupila asi po šestihodinové přestávce, zastihla již nově objevené koncové prostory s Kapsou dobré naděje opět nepřístupné a zatopené do výše cca 1 m. Přeš další čerpání se již pro technické potíže s čerpadlem nepodařilo vodu snížit více než na cca 30 cm, kdy ještě byla stále zcela zatopena přístupová plazivka ke kapse. Čerpadla se zde vlivem transportovaného bahna s písekem zdírají a ucpávají se též vzestupné části odvodových hadic.

Již z dřívějších čerpání tohoto sifonu bylo zřejmé, že za sifonovým kolenem je větší vodní akumulace než před kolenem. V úrovni dna III. sifonu ve výšce 329–330 m n. m. je z druhé strany sifonu čerpáno asi 7× více vody než ze strany s čerpadlem. To při ploše zátopy vmístě s čerpadlem 1×1 m předpokládá ve stejné úrovni za kolenem sifonu plochu asi v puklinové chodbě s hladinou 1×7 m.

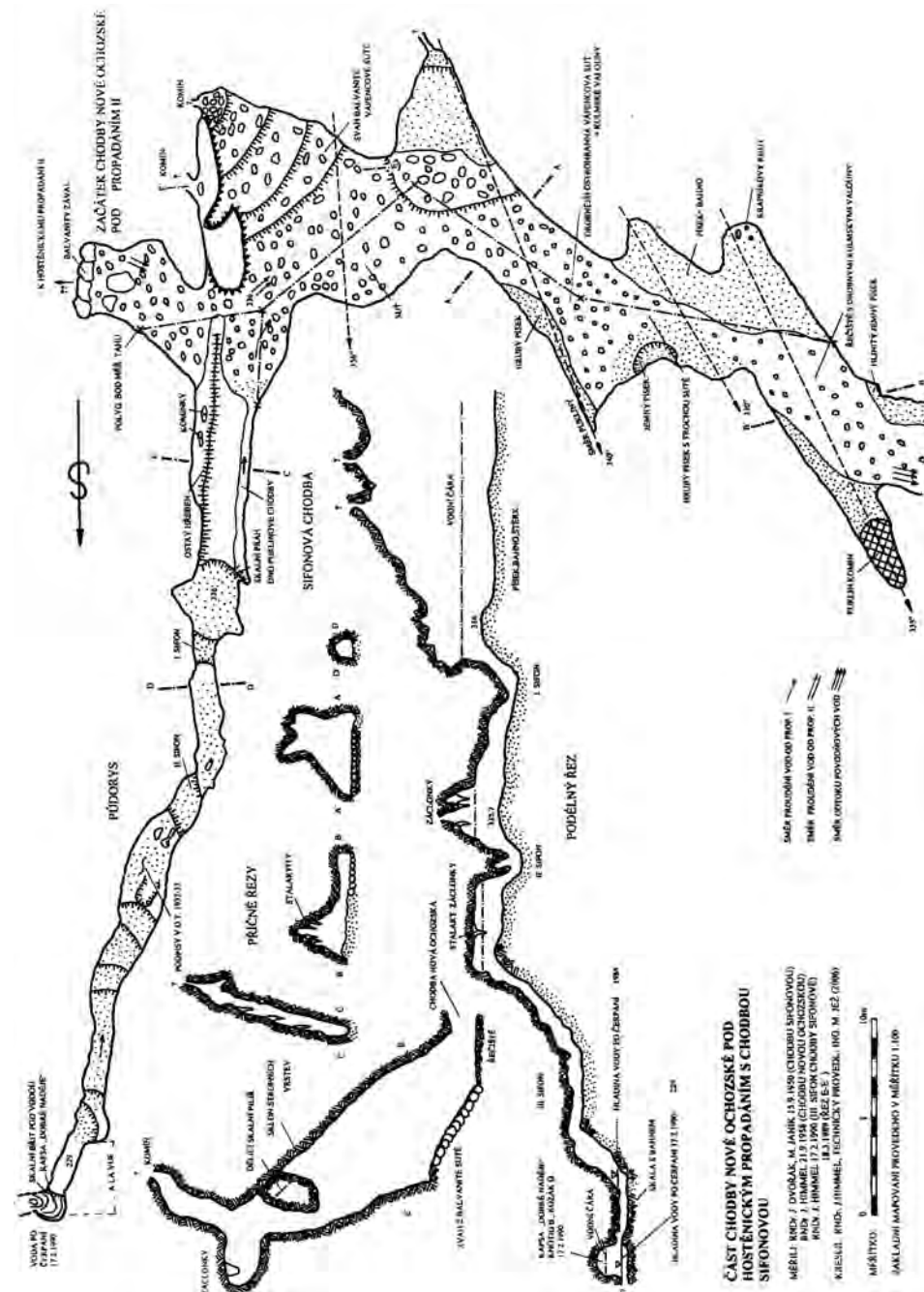
Nejnižší místo, kde skončilo čerpání, je však nebezpečné proto, že neznámý úsek podzemního potoka již může být nedaleko a leží asi o 5–6 m nad kolenem sifonu a může hrozit i náhlé provalení. Pro úplnost uvádíme, že Hádecká estavela leží ve výšce 330 m n. m., trativody lemující levý břeh Hádecké Řičky ve výšce asi 323–325 m n. m., určitě ne níž.

Považovali jsme za nezbytné více objasnit situaci v poznání III. sifonu chodby Sifonové a varovat tak budoucí speleology před neuváženým počínáním v těchto místech a varovat před mystifikujícími zprávami a nezodpovědnými závěry ať už kohokoliv. Kolega Pokorný k mnohým věcem přistupuje velice vágně. Vždyť si ani nedovedl spočítat z jím v daném článku publikovaném plánu dr. J. Dvořáka rozdíl mezi nadmořskou výškou Hostěnického propadání II (370 m n. m.)

a výškou v Nové Ochozské pod propadáním a když nabádá k otvírce do jeskyně z těchto míst z povrchu píše že „vertikální rozdíl... nebude větší než 70 m“.

Günther Nouackh nikoliv Nowak! Ačkoliv na mapce sifonu připojené k článku uvádí J. Pokorný správný název Nouackhův sifon, v celém textu na mnoha místech tvrdšíjné hovoří o Nowakovi. Uvádí, že v chodbě Nové Ochozské je v jednom místě na balvanu nápis Vermessen G. Nowak a aby odpoutal pozornost dlouze vysvětluje, jak překládá německé sloveso vermessen. Ale v chodbě Nové Ochozské žádné vermessen G. Nowak není! Ani vermessen, ani G. Nowak. Vermessen a datum je červenou barvou napsáno na skalním bloku v Balvanitém dómu nahoře v Labyrintu nedaleko horního vchodu do jeskyně. V Nové Ochozské stojí bílou barvou na stěně hezky pod sebou napsáno: Theodolit Vermessung Nouackh Menzel, což jasně vyjadřuje, že pánové Nouackh a Menzel Ochozskou jeskyni měřili a teodolitem provedený tah ukončili v prostoru někde blízko nápisu. Snad se jedná o pracovní podíl na mapě Ochozské jeskyně ing. K. Feitla a je i možné, že to byla též důkladná velká mapa s mnoha řezy, kterou nám ve své pracovně později ukázal prof. Absolon a doprovodil slovy: když jsem potřeboval mapu Ochozské jeskyně, dal jsem Němcům (myslel tím Section für Höhlenforschung VDT) peníze a bylo to. Že by pan Nouackh nevěděl, jak se správně píše?

Günther Nouackh se poprvé dle literárních pramenů objevil v Moravském krasu jako mladík při Absolonových výzkumech Ostrovské propasti v roce 1909. Píše o tom K. Absolon ve svém Moravském krasu (1970) v 1. díle na str. 189: „Šťastný průlom do propasti byl učiněn až když se mi podařilo získat k další spolupráci velmi zdatné speleology, zemřelé kolegy K. Kubás-

ka a K. Novackha (sic! recte Nováka),...“ Již zde měl G. Nouackh se svým jménem potíže a to jednak v křestním jméně (K. místo G.), jednak v příjmení. V uvedené tiskovině se může jednat o tiskařské šotky, ale také je možné, že chybu udělal stárnoucí autor. Dodatek „sic! recte Nováka“ dokazuje, že rukopis byl psán v prvních poválečných letech v době všeobecné averze ke všemu německému, což se mělo počesťovat.

Že se jedná o osobu z Ostrovské propasti Günthera Nouackha, též později prvního speleopotápěče v Moravském krasu, dosvědčuje K. Absolon ve 2. díle Moravského krasu (1970) na str. 168 a 172 při popisu výzkumů v Býčí skále a akcích na Šenkově sifonu v letech 1912–1914: „... se vedení ujal obětavý stud. technik G. Nouackh, náš spolupracovník z Ostrovské propasti a účastník páté expedice do Macochy r. 1909, svou osobní statečností a vědomostmi se hodil jako málokdo jiný k nastávající ofenzivě ... potápěčským experimentem a uvolňování stropů sifonu“.

K. Kubáska a G. Nouackha známe též z výzkumů v jižní části Moravského krasu, kde K. Kubásek našel v jeskyni Švédův stůl tzv. Ochozskou čelist neandertálce a objevil jeskyni Malčinu pojmenovanou po jeho sestře. Ing. G. Nouackh pracoval v jižní části Moravského krasu již zřejmě kolem roku 1910 a později, kde zanechal stopy svého měřičství (pravděpodobně též napsal v horní části Labyrintu z roku 1923, tedy rok po té co opustil se svou skupinou Býčí skálu). Tolik k poznání ne nepodstatné osoby pro Moravský kras Günthera Nouackha (žádného Nowaka ani Nováka).

Kritizovaný autor trpí nedostatkem autor-ské etiky. Není to pouze v kritizovaném článku, tato záležitost se táhne již po delší období. Aby se stal zajímavým komolí jména, mimo

G. Nouackhovi zprzil před časem jméno též dr. Wankelovi, a nectí autorské právo. Získaný materiál, mapu či foto bez okolků zveřejní v tisku či rozmnožuje na CD bez svolení autora k takovému nakládání a někdy jméno autora ani neuvede. Nedělá to z neznalosti, autorská etika mu byla vysvětlena již dříve, ale toto slušné chování jaksi nechce ctít.

Kolega J. Pokorný se v uvedeném článku snaží uplatnit jako autor nových pojmenování. Aby po něm něco zůstalo, zavádí nové názvy pro části jeskyně již dříve pojmenované. Tak část chodby v Nové Ochozské za Wankelovým sifonem nazývá Procházekův koridor, spodní část Zadní kaple nazývá Říceným dómem a krátkou plazivku následující od zalděného vchodu, dříve ve starších průvodcích označovaného nesprávně jako vchod objevitelský, Bauerovou chodbičkou. Nepovažujeme nové další názvy v jeskyni za potřebné, ale „proti gustu žádný dšputát“. Až čas ukáže, zda se tyto názvy uplatní či zapadnou spolu s autorem do propasti zapomnění.

Jejíčko v místě Wankelova sifonu. Jako Wankelův sifon je označováno bývalé koncové místo v Nové Ochozské chodbě ve vzdálenosti 90 m od Hlavních dómů, které spolu se zasedimentováním suchého okolního profilu zastavilo průzkumníky na 70 let od doby objevu jeskyně v roce 1830 do roku 1900, kdy pánové dr. Procházka, Pohl a Muzikář po straně jejíčko uvolnili nános v chodbě a postoupili do dalšího pokračování jeskyně až po Křížův sifon. Prostory zde bývala vždy velice nízká. Kolega Pokorný uvádí, že dnes v tom místě žádné jejíčko není, protože bylo zasypáno objeviteli při uvolňovací činnosti. Omyl!

Trampler (1896) str. 455 uprostřed uvádí, že „... vodní tůňka je 1,5 m hluboká“, dnes je její hloubka při plném stavu jen asi 80 cm. Toto je

ono bývalé koncové místo, jiné jejíčko tu nikdy nebylo! Nynější pohodlnější cesta průkopem vlevo od stropní kulisy sahající do náplavy byla vykopána později, pravděpodobně německými jeskyňáři ze skupiny Ing. G. Nouackha nebo Ing. K. Feitla. Objevitelský postup tedy šel mírným odhrnutím sedimentů mezi stalaktity sahajícími zde až k náplavě a kulisou vlevo od tůňky. V článku J. Pokorného neodpovídá rovněž skutečnosti, že by tůňka na tehdejších konci jeskyně byla na Tramplerem (1896a, 1896b) publikovaném Křížově plánu Ochozské jeskyně, není tam!

Kříž (1902) str. 103 o koncovém jejíčku (Wankelovu sifonu) uvádí jeho hloubku též 1,5 m v době, kdy jeskyně byla jinak všude suchá a dobře lokalizuje: „... stála tu po pravé straně voda nemající spádu“. V dalším popisuje, jak to vypadá za jejíčkem a uvádí, že po levé straně se široká prostora mírně vrací zpět, tj. tam, kde nyní ústí pohodlnější průkop. To potvrzuje, kudy šli objevitelé dalšího pokračování za Wankelovým sifonem a že jejíčko tam zůstalo do dnešních dnů. Ostatně i při jakýchkoliv drobných úpravách v oblasti řečiště podzemního Hostěnického potoka v Ochozské jeskyni v těchto místech se nemůže pro neměnnost faktorů ovlivňujících konfiguraci řečiště, jako stále stejná a nízká hodnota spádové křivky a stejné minimum-maximální hodnoty průtoků jako před 176 lety, tvar řečiště výrazněji měnit.

Na pravou míru je třeba uvést Pokorného údaj převzatý od Kříže a o jeden metr zkrácený, že objevitelé po překonání Wankelova sifonu postoupili o 320 m dál. Kříž (1902, str. 104) sice píše, že objevitelé se dostali 321 m daleko, ale z kontextu sdělení vyplývá že je to myšleno od začátku Nové Ochozské jeskyně u rozcestí v Hlavních dómeh. Kdyby si kolega Pokorný dal na věci trochu více záležet a srovnal na

mapě údaj vynesemím oné vzdálenosti od Wankelova sifonu vpřed, nedostal by se k následnému Křížovu sifonu, který další postup zastavil, ale až těsně za Nouackhův sifon a nemusel by v článku pokrytecky zdůrazňovat, že on to nepřeměřoval. Vzdálenost 321 m odpovídá v podstatě vzdálenosti od Hlavních dómů po Křížův sifon.

Neznalost historie výzkumů vlastní skupiny v Ochozské jeskyni prokázal J. Pokorný konstatováním, že se v komoře před III. sifonem v chodbě Sifonové nacházelo „..... ruční kyvadlové čerpadlo, které tam zůstalo od nějakých předchozích výbojů“. Jednalo se o křídlové čerpadlo použité poprvé na akci 23. 1. 1965, tedy 20 let před Pokorným. Ještě před tím jsme k čerpání vody ze sifonů používali ruční čerpadlo typu Raketa, které rodina Blatných z Ochoze používala k čerpání hnojůvky a které nám ochotně zapůjčila na akci dne 4. 10. 1959 a které jsme jim už nikdy k naší hanbě nevrátili. Za to se rodině Blatných, která nám poskytovala i možnost přespávání na půdě na seně dodatečně a velice omlouváme a budíže zde takto připomenuta i jejich zásluha na tom, co zde bylo pro poznání a výzkum Ochozské jeskyně za padesát let existence skupiny vykonáno.

Překvapující je též i neznalost doby, po kterou kolega Pokorný v organizaci působí. Tvrzení, že v Ochozské jeskyni působí někdy od roku 1982 není pravdivé, ve skutečnosti to je až od 5. 11. 1984. To se nemohl ani zeptat? Máme velice dobře vedenou agendu.

To, že domněnky kolegy Pokorného mohou být scestné, připouští on sám rčením jeho prababičky Cecilie, „že domnívat se znamená starou bačkoru vědět“. Kolego, domnívej se co chceš, ale potichu!

Dne 28. 12. 2005 na výroční členské schůzi konané k padesátiletému trvání naší organi-

zované krasové činnosti ukazoval nám kolega Pokorný připravovaný materiál k publikování. Bylo mu tehdy vysvětleno, co není dobré a doporučeno takovýto povrchní materiál nepublikovat. Přes prohlášení, že tak neučiní, článek nakonec bohužel vyšel. Nám nyní v rámci objektivního vysvětlení nezbývá, než

poukázat na hlavní nedostatky článku a věci uvést na pravou míru.

Literatura

Všechny uváděné prameny shrnuty v:

Himmel, J. (2005): Bibliografie povodí Říčky v Moravském krasu. ČSS ZO 6-11 Královopolská, Brno, 40 s.

Hodnocení sborníku Speleofóra 2006

Tomáš Roth

ZO ČSS 6-19 Plánivý

Tak jako každý rok i tentokrát jsem hned po příjezdu na místo konání Speleofóra zamířil ke stolu, kde se prodával sborník. Při prvním pohledu na něj mi bylo jasné, že se něco změnilo. Původní sešivanou vazbu nahradila vazba lepená. Obálka výrazně změnila design, no zkrátka otevřel jsem sborník pln očekávání. Při zběžném nahlédnutí do obsahu jsem byl mile překvapen náplní příspěvků. Bylo poznat, že tentokrát si ediční rada dala velkou práci s důkladným zvážením, co dá do sborníku a co ne. Myslím, že to je velkým krokem dopředu, protože se tak podařilo, aby byl sborník Speleofóra skutečně kvalitním materiálem na světové úrovni a shrnoval tak výsledky nezměrného úsilí českých a dokonce i slovenských jeskyňářů. Bohužel někteří z nás to můžou brát jako nucenou cenzuru svých materiálů, ale jinak to dělat nejde. Místo v tak prestižním materiálu, jakým Speleoforum bezesporu je, nemůže být sobecky usurpováno na detailní popisy lokalit nevýznamných dělek, ale naopak je třeba toto místo poskytnout objevům a výzkumům, které zaujmou jeskyňářskou veřejnost a jejichž význam se nedá zpochybnit. Výzkumu krasových lokalit v České republice se týká pouze sedm prvních příspěvků. Tentokrát jsou všech-

ny svým obsahem výstižné a výborně dokumentují odvedenou práci. Vzhledem k našim geologickým podmínkám se ale nemůžeme moc divit, že jeskyňáři v touze po odhalení dosud neprobádaných jeskynních prostor organizují náročné expedice do zahraničí a následně pak svou dobře odvedenou práci prezentují na přednášce na Speleofóru a ve sborníku. Takovéto odpřednášené příspěvky mají své místo právě ve sborníku a já jsem velice rád, že se tentokrát sešly v tak hojně míře.

Při důkladnějším pročítání a prohlížení sborníku může člověk spatřit mnoho nových nápadů v designu publikace. Jako první si nelze nevšimnout tisku na křídovém papíře na němž vypadá každá dobře udělaná fotka byt jen černobílá, dokonale. Dobrým nápadem se mi zdá kombinace názvu kapitoly s invertovaným černobílým obrázkem. Barevná příloha na konci sborníku mi dokonce vyrazila dech. Tolik krásných fotek si barevný tisk bezesporu zasloužilo.

K samotnému obsahu sborníku není třeba moc dodávat. Kvalitní příspěvky kombinované s precizní mapovou a fotografickou dokumentací jen dokládají to, že letošní ročník Speleofóra byl, tak jako každý rok, nabit

unikátní přehlídkou atraktivních přednášek s výsledky výzkumů v České republice i v zahraničí. Zajímavým nápadem bylo uspořádání páteční konference Kras 2006, na které měli všichni příznivci vědeckých metod příležitost prezentovat své dosažené výsledky. Jejich abstrakty byly zařazeny do zadní části sborníku.

Nebýt malých drobností, byl by sborník dokonalý. Jedinou věcí, která by se dala vytknout sborníku je na dvou místech neohlídaný formát mapové přílohy. Což není nikterak závažný prohřešek. Ovšem jako zásadnější problém bych viděl vypadávající listy z lepené

vazby. Pokaždé, když mi zůstane v ruce další list, mé srdce pláče. Nic se nedá dělat, kompromis mezi cenou vazby a kvalitou tisku jistě musí být, aby se cena výtisku udržela v rozumných mezích. I přes tuto drobnost je sborník zpracován na vysoce profesionální úrovni a mně nezbývá, než za všechny spokojené čtenáře a účastníky Speleofóra poděkovat všem autorům příspěvků, celé ediční radě. V neposlední řadě patří také velký dík organizátorům celého 25. ročníku Speleofóra které, ač poprvé bylo organizováno členy skupiny Tartaros ve Sloupu, si v ničem si nezadalo s doposud perfektně organizovanými ročníky v Rudici.

Speleologická záchranná služba České speleologické společnosti

pořádá II. ročník semináře

„NEHODA V JESKYNI“

Určeno všem členům ČSS a široké jeskyňářské veřejnosti

Český kras – Srbsko, restaurace Lanovka
sobota 11. listopadu 2006, 10.00–16.00 hod.

Program:

1. Specifika nehody v jeskyni
2. Systém pomoci
 - místo nehody
 - svépomoc, technická pomoc, zajištění místa nehody
 - tísňová výzva
 - laická první pomoc
3. První pomoc poskytnuta jeskyňářem
 - vyšetření, život zachraňující úkony, stabilizace, rozvaha
4. Dosažení místa nehody SZS či jinou složkou IZS
 - zdravotnická první pomoc
 - vyšetření, doplnění laické pomoci
 - stanovení diagnózy
 - léčebná opatření, možnosti zdravotníka, lékaře
5. Příprava na transport a jeho provedení
6. Předání na povrchu
7. Dokumentace

Praktické ukázky:

Vyšetření zraněného, základní ošetření, technické prostředky pro transport, vybavení stanic SZS a další.

8. Diskuze

Odborný garant:

MUDr. Bedřich Kala – člen SZS Stanice č. 3 Moravský kras

Zdravotníci jednotlivých stanic SZS

